

Preventiva vistelseförbud

*Delbetänkande av Utredningen om
nödvärn, tillträdesförbud och
preventiva vistelseförbud*

Stockholm 2026

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

SOU 2026:62

SOU och Ds finns på [regeringen.se](https://www.regeringen.se) under Rättsliga dokument.

Svara på remiss – hur och varför
Statsrådsberedningen, SB PM 2021:1.

Information för dem som ska svara på remiss finns tillgänglig på [regeringen.se/remisser](https://www.regeringen.se/remisser).

Layout: Kommittéstöd, Regeringskansliet

Omslag: Multiply Solutions

Tryck och remisshantering: Multiply Solutions, Stockholm 2026

ISBN 978-91-525-1621-8 (tryck)

ISBN 978-91-525-1622-5 (pdf)

ISSN 0375-250X

Till statsrådet och chefen för Justitiedepartementet

Regeringen beslutade den 11 september 2025 att uppdra åt en särskild utredare att – såvitt gäller det som behandlas i detta delbetänkande – utreda vissa särskilda frågor rörande lagen om preventiva vistelseförbud, bl.a. om den längsta giltighetstiden för förbuden bör förlängas och om det bör införas en möjlighet att meddela interimistiska beslut om vistelseförbud, samt lämna förslag som syftar till att göra det preventiva vistelseförbudsinstitutet mer ändamålsenligt. Genom tilläggsdirektiv, beslutade den 25 juni 2026, förlängde regeringen utredningstiden beträffande uppdraget i nu sagda del.

Till särskild utredare förordnades den 11 september 2025 justitierådet Petter Asp.

Som sekreterare i utredningen anställdes den 12 september 2025 rättssakkunnige Henrik Starfelt.

Den 17 september 2025 förordnades rättssakkunnige, numera kanslirådet, Filip Lindström (Justitiedepartementet) som sakkunnig i utredningen och som experter biträdande rättschefen, numera överåklagaren tillika chefen för Utvecklingscentrum, Marie Skåninger (Åklagarmyndigheten), poliskommissarien Kristian Malzoff (Polismyndigheten), utredaren Anna Öström (Brottsförebyggande rådet), juristen Petra Bergendahl (Socialstyrelsen), advokaten Ulrik Smedberg och hovrättsrådet Hedvig Trost (Svea hovrätt). Den 29 september 2025 entledigades Anna Öström från uppdraget att vara expert i utredningen och samtidigt förordnades i hennes ställe utredaren Lina Fjelkegård (från samma myndighet).

Arbetet har bedrivits i nära samråd med experterna och den sakkunnige, varför vi-form används i betänkandet. Experterna och den sakkunnige har också ställt sig bakom de redovisade förslagen och övervägandena. Skilda uppfattningar i enskildheter och beträffande

enskildheter har förekommit utan att detta har behövt komma till särskilt uttryck i delbetänkandet. I arbetet har utredningen kunnat beakta lagstiftning och andra förhållanden fram till början av september 2026.

Utredningen, som antagit namnet Utredningen om nödvärn, tillträdesförbud och preventiva vistelseförbud (Ju 2025:18), överlämnade delbetänkandet *Tillträdesförbud* (SOU 2026:48) den 1 juli 2026.

Utredningen får härmed överlämna sitt andra delbetänkande, *Preventiva vistelseförbud*, SOU 2026:62.

Arbetet fortsätter nu i enlighet med kommittédirektiven.

Stockholm i september 2026

Petter Asp

Henrik Starfelt

Innehåll

Förkortningar.....	7
Sammanfattning	9
Summary	13
1 Författningsförslag.....	17
2 Utredningens uppdrag och genomförande	21
2.1 Utredningsuppdraget.....	21
2.2 Arbetet.....	21
2.3 Delbetänkandets disposition.....	22
3 Bakgrund.....	25
3.1 Inledning.....	25
3.2 Rätten att vistas på allmän plats	25
3.3 Inskränkningar i rätten att vistas på allmän plats.....	27
3.4 Gällande reglering om vistelseförbud	30
3.4.1 Inledning	30
3.4.2 Vistelseförbud enligt den särskilda lagen om sådana.....	32
3.4.3 Något om vistelseförbud inom ramen för påföljdssystemet	40
3.5 Problembild avseende vistelseförbudslagen	43

4	Preventiva vistelseförbud	45
4.1	Inledning	45
4.2	En förlängd längsta giltighetstid för förbuden?	46
4.3	En möjlighet att fatta interimistiska beslut om vistelseförbud?.....	48
4.4	Utökade möjligheter att delge beslut om vistelseförbud?.....	52
4.5	Ett utvidgat straffansvar för hindrande av elektronisk övervakning av preventiva vistelseförbud?.....	55
5	Ikraftträdande och övergångsbestämmelser	59
5.1	Ikraftträdande	59
5.2	Övergångsbestämmelser	59
6	Konsekvenser	61
6.1	Inledning	61
6.2	Konsekvenser för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet	62
6.3	Ekonomiska konsekvenser.....	63
6.4	Övriga konsekvenser och utvärdering	64
7	Författningskommentar	67
	Referenser	73
	BILAGOR	75
Bilaga 1	Kommittédirektiv 2025:82.....	77
Bilaga 2	Kommittédirektiv 2026:61.....	93
Bilaga 3	Överväganden oavsett ställningstaganden i sak.....	95
Bilaga 4	Åklagare som intervjuats	109

Förkortningar

Ds	Departementsserien
Europakonventionen	Den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, med de tillägg och ändringar som gjorts genom de protokoll som Sverige ratificerat
EUT C	Europeiska unionens officiella tidning, C-serien
FN	Förenta nationerna
FN:s barnrättskonvention	Förenta nationernas konvention den 20 november 1989 om barnets rättigheter
JO	Riksdagens ombudsmän
Kap.	Kapitel i författningar
Kontaktförbudslagen	Lag (1988:688) om kontaktförbud
NJA	Nytt juridiskt arkiv
Prop.	Proposition
SOU	Statens offentliga utredningar
Tillträdesförbudslagen	Lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek
Tillträdesförbudslagarna	Tillträdesförbudslagen och lagen (2005:321) om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang
Vistelseförbudslagen	Lagen (2024:7) om preventiva vistelseförbud

Sammanfattning

Uppdraget m.m.

Den del av utredningens uppdrag som redovisas i detta delbetänkande omfattar lagen om preventiva vistelseförbud. Utredningen har bl.a. haft att ta ställning till om den längsta giltighetstiden av vistelseförbud bör förlängas, om interimistiska beslut om vistelseförbud bör möjliggöras, om delgivningsmöjligheterna för beslut om förbud bör förbättras samt om straffansvaret för hindrande av elektronisk övervakning av vistelseförbud bör utvidgas.

De förslag som följer av utredningens ställningstaganden i sak och de huvudsakliga skälen för dessa förslag kan sammanfattas på följande sätt.

Utredningens förslag och bedömningar gällande preventiva vistelseförbud

Husrannsakan i delgivningssyfte möjliggörs

Ett vistelseförbud gäller som huvudregel omedelbart. Straffansvar för överträdelse av ett sådant förbud inträder emellertid först då förbudsbeslutet har delgivits personen mot vilket det gäller. I praktiken bör enbart vanlig delgivning (som lämpligen sker i samband med att den förbudsaktuella personen hörs i vistelseförbudsärendet eller vid ett senare sammanträffande med polisen) och stämningsmannadelgivning jämlikt 32 och 33 §§ delgivningslagen (2010:1932) användas för att delge besluten.

Trots att endast ett par delgivningssätt står myndigheterna till buds framstår delgivningssvårigheter för närvarande som sällsynta i vistelseförbudsärendena. Det hindrar emellertid inte att sådana svårigheter kan uppkomma i enskilda fall – exempelvis avseende en

person som gör mycket korta besök i ett tilltänkt förbudsområde, med svårigheter för polisen att där påträffa denne för delgivning som följd, eller rörande en person som inte öppnar dörren till sin bostad för en stämningsman.

För att möjliggöra att vistelseförbuden blir verkningsfulla i situationer i vilka en förbudsaktuell person söker undandra sig delgivning av besluten föreslås att åklagare och domstol ska kunna besluta om husrannsakan i delgivningssyfte. För att husrannsakan i delgivningssyfte ska få vidtas förutsätts att alla mindre ingripande metoder för delgivning visat sig vara, eller på goda grunder bedöms vara, otillräckliga.

Straffansvaret för hindrande av elektronisk övervakning utvidgas

Ett beslut om vistelseförbud kan förenas med villkor om elektronisk övervakning, vilket innebär att den som förbudet gäller under hela övervakningstiden bär en sändare i form av en elektronisk fotboja, genom vilken Polismyndigheten kan registrera och ta fram uppgift om den övervakades position. Att uppsåtligen eller av grov oaktsamhet hindra att den elektroniska övervakningen kommer till stånd eller kan fortgå förskyller böter eller fängelse i högst ett år.

Den 1 juli 2025 utvidgades motsvarande kriminalisering vid kontaktförbud med sådant villkor till att omfatta även sådan hantering av den elektroniska utrustningen som är ägnad att försvåra övervakningen. I samband med utvidgningen differentierades straffbestämelsen så att uppsåtliga brott fick en straffskala som sträcker sig från allmänt fängelseminimum upp till fängelse i ett år, medan straffskalan för grovt oaktsamma brott går från böter till fängelse i ett år.

De sakliga skillnaderna mellan kontaktförbuds- och vistelseförbudsinstituten till trots är det rimligt att den straffrättsliga regleringen som gäller hindrande av elektronisk övervakning ser likadan ut på dessa områden. Att det finns en effektiv straffrättslig reglering i denna del är avgörande för att syftet med vistelseförbud med villkor om elektronisk övervakning ska uppnås. Till det kommer att vistelseförbud är knutna till allvarlig nätverksrelaterad brottslighet och kan avse stora geografiska områden. Mot den nu angivna bakgrunden sker en utvidgning och differentiering av kriminaliseringen

i vistelseförbudslagen, så att den kommer att motsvara kriminaliseringen i kontaktförbudslagen.

Till följd av detta ges Polismyndigheten möjlighet att registrera och ta fram uppgifter om den övervakades position även när en pågående elektronisk övervakning försvåras.

Delar i vilka utredningen inte föreslår ändringar

Utredningen har inte funnit tillräckliga skäl att föreslå en förlängning av den längsta giltighetstiden för vistelseförbud och heller inte tillräckliga skäl att föreslå en reglering som möjliggör interimistiska vistelseförbud (jfr här de författningsförslag oavsett ställningstagande i sak som redovisas i bilaga 3, jfr även redogörelsen i kapitel 2).

Summary

The remit etc.

The part of the inquiry's remit outlined in this interim report concerns the Preventive Exclusion Orders Act (2024:7). The inquiry has been tasked with determining whether the maximum duration of exclusion orders should be extended, whether interim decisions on exclusion orders should be possible, whether possibilities for service of decisions on prohibition orders should be improved, and whether criminal responsibility for interference with electronic monitoring of exclusion orders should be expanded.

The proposals based on the inquiry's positions on the substance and the primary reasons for those proposals can be summarised as follows.

Legislative proposals and assessments regarding the Preventive Exclusion Orders Act

Enabling search of premises for service purposes

As a general rule, an exclusion order applies with immediate effect. However, criminal responsibility for a violation of such a prohibition does not arise until the individual to whom the prohibition decision applies has been served. In practice, only ordinary service (which should take place in connection with an exclusion order hearing involving the subject of the order or at a subsequent encounter with police) and service of process under Sections 32 and 33 of the Service of Process Act (2010:1932) are used to communicate decisions.

Although the authorities have only a few means by which to serve a decision, difficulties in doing so are currently uncommon in exclusion order cases. Nevertheless, this does not mean that difficulties

cannot arise in individual cases – e.g. if, prior to service, an individual pays very brief visits to a place from which they are to be excluded, resulting in the police having difficulty finding them in order to serve the order; or if an individual does not open the door to their residence for a process server.

To enable effective enforcement of an exclusion order in situations where the subject of the order attempts to evade service of the decision, it is proposed that prosecutors and courts be permitted to order a search of premises for the purpose of serving the order. For a search of premises to be permitted for the purpose of serving an order, all less-invasive methods of service must have been exhausted or deemed inadequate on good grounds.

Expanded criminal responsibility for interference with electronic monitoring

An exclusion order can be combined with electronic monitoring, meaning that the subject of the order must wear a transmitter in the form of an electronic ankle tag for the duration of the monitoring period, which enables the Swedish Police Authority to record and retrieve information about the monitored individual's whereabouts. Intentional or grossly negligent interference with the implementation or continuation of electronic monitoring is punishable by fines or imprisonment of up to one year.

On 1 July 2025, corresponding criminalisation for non-contact order violations was expanded so as to also include manipulation of electronic equipment with the aim of impeding monitoring. In connection with this expansion, the criminal provision was differentiated so that the penalty scale for intentional offences ranges from a general minimum prison sentence to imprisonment of up to one year, while the penalty scale for grossly negligent offences ranges from fines to imprisonment of up to one year.

Despite material differences between the systems for non-contact orders and prohibition of access, it is reasonable that the same criminal law regulations on interfering with electronic monitoring apply to both areas. Effective enforcement under criminal law is essential to ensuring that the aim of the exclusion order combined with electronic monitoring is achieved. Moreover, exclusion orders are linked to serious network-related crime and can apply to large geographical

areas. Against this backdrop, an expansion and differentiation of the criminalisation should be implemented in the Preventive Exclusion Orders Act, so that it corresponds to the criminalisation in the Non-Contact Orders Act (1988:688).

Consequently, the Swedish Police Authority will be given powers to record and gather information about a monitored individual's whereabouts even if ongoing electronic monitoring is being impeded.

Matters regarding which the inquiry has not proposed changes

The inquiry has not found sufficient grounds to propose an extension of the maximum duration of exclusion orders, nor sufficient grounds to propose regulation enabling interim decisions on exclusion orders (cf. the legislative proposals regardless of position on the substance, outlined in annex 3, and the account in chapter 2).

1 Författningsförslag

Förslag till lag om ändring i lagen (2024:7) om preventiva vistelseförbud

Härigenom föreskrivs att 9, 17, 30 och 31 §§ lagen (2024:7) om preventiva vistelseförbud ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 §

Ett beslut om vistelseförbud ska delges den som förbudet avser. Delgivning får inte ske enligt 34–38 eller 47–51 §§ delgivningslagen (2010:1932).

Om försök till delgivning har misslyckats eller bedöms som utsiktslösa, får husrannsakan göras för att söka efter den som ska delges ett beslut om vistelseförbud. Husrannsakan får göras i den efter söktes bostad eller i något annat hus, rum eller slutet förvaringsställe som tillhör eller disponeras av honom eller henne. Detsamma gäller en lokal som är tillgänglig för allmänheten. Om det finns synnerliga skäl att anta att den efter sökta uppehåller sig hos någon annan, får husrannsakan göras även hos den personen. Vid husrannsakan ska 28 kap. 3 a och 6 §§, 7 §

första och andra styckena och 9 och 10 §§ rättegångsbalken tillämpas.

Ett beslut om husrannsakan för delgivning meddelas av åklagaren eller rätten. Rätten får ta upp frågan om husrannsakan självmant eller på yrkande av åklagaren.

17 §

Ett beslut om vistelseförbud med villkor om elektronisk övervakning ska, utöver det som anges i 16 §, ange

1. när den elektroniska övervakningen ska inledas och hur det ska ske,
2. vad den som förbudet gäller mot är skyldig att göra för att medverka till att övervakningen kommer till stånd och kan fortgå, och
3. vilken påföljd som hindrande av elektronisk övervakning av vistelseförbud enligt 30 § kan medföra.

30 §

Den som har meddelats ett vistelseförbud med villkor om elektronisk övervakning och som *uppsåtligen eller av grov oaktsamhet* hindrar att den elektroniska övervakningen kommer till stånd eller kan fortgå döms för hindrande av elektronisk övervakning av vistelseförbud till böter eller fängelse i högst ett år.

Den som har meddelats ett vistelseförbud med villkor om elektronisk övervakning och som hindrar att den elektroniska övervakningen kommer till stånd eller kan fortgå, *eller som i övrigt hanterar den elektroniska utrustningen på ett sätt som är ägnat att försvåra övervakningen*, döms för hindrande eller försvårande av elektronisk övervakning av vistelseförbud till fängelse i högst ett år.

Den som av grov oaktsamhet begår en gärning som avses i första stycket, döms för oaktsamt hindrande eller försvårande av elektronisk övervakning av vistelseförbud till böter eller fängelse i högst ett år.

31 §¹

Uppgifter om den övervakades position vid elektronisk övervakning får registreras och tas fram endast i samband med att

1. den övervakade träder in i eller vistas inom det område som avses i 1 §, eller

2. en beslutad elektronisk övervakning hindras.

2. en beslutad elektronisk övervakning hindras *eller försvåras*.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2027.

¹ Senaste lydelse 2025:565.

2 Utredningens uppdrag och genomförande

2.1 Utredningsuppdraget

De ursprungliga direktiven för vårt uppdrag beslutades vid regeringssammanträdet den 11 september 2025 (dir. 2025:82). I enlighet med de på regeringssammanträdet den 25 juni 2026 beslutade tilläggsdirektiven (dir. 2026:61) redovisas inom ramen för detta delbetänkande enbart uppdraget i den del som rör vistelseförbudslagen.¹

Utredningen har att ta ställning till om den längsta giltighetstiden av vistelseförbud bör förlängas, om interimistiska beslut om förbud bör möjliggöras, om det finns behov av att förbättra möjligheterna att delge beslut om förbud samt om straffansvaret för hindrande av elektronisk övervakning av vistelseförbud bör utvidgas. Oavsett vilka ställningstaganden som görs i sak ska utredningen lämna författningsförslag som innebär en förlängd längsta giltighetstid av förbuden, som möjliggör interimistiska beslut, som möjliggör delgivning av beslut om förbud genom husrannsakan och som medför att straffansvaret utökas.

2.2 Arbetet

Arbetet har bedrivits på sedvanligt sätt. Vi har haft regelbundna sammanträden med förordnade experter och den sakkunnige, varav ett slutsammanträde över två dagar i internatform – som hölls innan tilläggsdirektiven beslutades och vid vilket det således avhandlades både det uppdrag som utredningen kom att redovisa den 1 juli 2026 genom delbetänkandet *Tillträdesförbud* och uppdraget beträffande

¹ De ursprungliga direktiven återfinns i bilaga 1 och tilläggsdirektiven i bilaga 2. Se vidare utredningens delbetänkande *Tillträdesförbud* (SOU 2026:48), s. 39.

vistelseförbudslagen som nu redovisas – samt ett slutjusteringssammanträde i september 2026. Vid de möten som utredningen – under arbetet med vad som skulle komma att resultera i det ovannämnda delbetänkandet – hållit med Åklagarmyndigheten och med företrädare för bl.a. vissa branschorganisationer diskuterades även vistelseförbudslagen. De som utredningen sammanträffat med har beretts möjlighet att framföra synpunkter på lagen.²

Så vitt framgått bildade sig under senvåren 2026 polisregion Väst den uppfattningen att vistelseförbudslagen bör tillåta interimistiska beslut om förbud, vilken uppfattning kom utredningen till del först i ett skede då utredningens texter var i färd med att sättas. Genom tilläggsdirektiv beslutade regeringen om en förlängning av tiden för vårt utredningsuppdrag rörande preventiva vistelseförbud, så att utredningen skulle få tillfälle att sammanträffa med polisregionen och ta del av dess synpunkter i frågan. I augusti 2026 höll utredningen följaktligen ett möte med representanter för polisregion Väst, vid vilket frågan om interimistiska beslut om vistelseförbud samt närliggande frågor avhandlades.

Utredningen har i november 2025 och januari 2026 genomfört telefonintervjuer med två åklagare med erfarenhet av handläggning av ärenden om vistelseförbud.

Under arbetet har vi även inhämtat statistik och annat material från Brottsförebyggande rådet (Brå), Åklagarmyndigheten, Polismyndigheten och Domstolsverket. Likaledes har statistik och publikationer från bl.a. dessa myndigheter konsulterats. Relevant arbete som pågår inom Regeringskansliet och kommittéväsendet har beaktats.

2.3 Delbetänkandets disposition

Utredningens författningsförslag finns i *kapitel 1*.

I *kapitel 3* beskrivs rätten att vistas på allmän plats m.m. samt reglerna om preventiva vistelseförbud. Där återges även den problembild beträffande vistelseförbudslagen som tecknas i bl.a. direktiven.

I *kapitel 4* redovisas våra överväganden rörande vistelseförbudslagen.

I *kapitel 5* behandlas frågorna om den föreslagna lagstiftningens ikraftträdande och behovet av övergångsbestämmelser.

² Se SOU 2026:48, s. 40.

Konsekvenserna av våra förslag behandlas i *kapitel 6*.

Författningskommentarerna finns i *kapitel 7*.

Delbetänkandet avslutas med *bilaga 1*, som utgörs av våra direktiv, *bilaga 2*, som utgörs av våra tilläggsdirektiv, *bilaga 3*, vilken innehåller de överväganden och de författningsförslag som läggs fram oavsett ställningstagande i sak, med till dessa författningsförslag hörande kommentarer, och *bilaga 4*, i vilken namnen på de åklagare som utredningen intervjuat är förtecknade.

3 Bakgrund

3.1 Inledning

Detta delbetänkande handlar om preventiva vistelseförbud, vilka innebär ett förbud mot att vistas på ett visst angivet geografiskt område. Vad gäller vistelseförbudsregleringen är begreppet allmän plats av central betydelse. Ett vistelseförbud kan vara av olika slag (vilket utvecklas i avsnitt 3.4.1) men omfattar närmast regelmässigt sådan plats. Är så fallet kan den enskilde inte röra sig på den allmänna platsen utan att samtidigt överträda förbudet, med risk för att – om förbudet utfärdats med stöd av vistelseförbudslagen – träffas av straffansvar. De ändringar av vistelseförbudslagen vi har att överväga – vilka syftar till att göra det preventiva vistelseförbudsinstitutet mer ändamålsenligt – kan således påverka rörelsefriheten. Mot denna bakgrund inleds kapitlet med en översiktlig redogörelse för rätten att vistas på allmän plats och inskränkningarna i denna rätt.¹

3.2 Rätten att vistas på allmän plats

Genom bestämmelsen i 2 kap. 1 § första stycket 4 regeringsformen tillförsäkras var och en frihet att anordna och delta i demonstrationer på allmän plats (demonstrationsfrihet). Genom bestämmelsen i 2 kap. 8 § första stycket andra meningen tillförsäkras medborgare² frihet att förflytta sig inom riket och att lämna det (s.k. rörelsefrihet). Att

¹ Samma redogörelse som i avsnitten 3.2 och 3.3 har gjorts i SOU 2026:48, s. 44–48, men upprepas här då redogörelsen, som framgått, är relevant även utifrån vistelseförbudsregleringen.

² Friheten tillkommer även andra än svenska medborgare, men utländska medborgares rörelsefrihet kan (bortsett från frihetsberövande) begränsas genom förordning efter bemyndigande av riksdagen, vilket regeringsformen inte tillåter avseende svenska medborgare. Jfr Holmberg, E., Stjernquist, N., Isberg, M., Eliason, M. & Regner, G., *Grundlagarna, Regeringsformen, Successionsordningen, Riksdagsordningen*, version 3A, 2019-07-03 (JUNO), kommentaren till 2 kap. 8 § regeringsformen.

fritt kunna röra sig i samhället är en förutsättning för att utöva bl.a. demonstrationsfriheten och av de nu nämnda bestämmelserna följer att det på allmän plats gäller rörelsefrihet. Den närmare innebörden av begreppet allmän plats framgår varken av regeringsformen eller dess förarbeten, men begreppet förekommer i andra författningar och då med varierande betydelse.

I brottsbalken³ omfattar begreppet varje plats, utomhus eller inomhus, som är upplåten för eller frekventeras av allmänheten, under den tid det är fritt för allmänheten att tillträda. I denna mening utgör alltså fritt tillgängliga delar av exempelvis flygplatser och andra trafikområden, väntsalar, spårvägs- och busstationer, restauranger, hotell, affärer, teatrar, biografier, idrottsområden, bad- och campingplatser, kyrkogårdar, tåg, bussar och andra allmänna kommunikationsmedel allmän plats.⁴ Platser som är fritt tillgängliga för allmänheten endast under vissa tider är dock att anse som allmänna under dessa tider, men inte i övrigt.⁵

En något snävare innebörd än brottsbalkens ger legaldefinitionen i 1 kap. 4 § första stycket i plan- och bygglagen (2010:900), enligt vilken en allmän plats är en gata, en väg, en park, ett torg eller ett annat område som enligt en detaljplan är avsett för ett gemensamt behov. Samma betydelse av begreppet kan utvinnas av lydelsen av 1 kap. 2 § första stycket 2 ordningslagen (1993:1617), enligt vilken allmän plats är gator, vägar, torg, parker och andra platser som i detaljplan redovisas som sådan plats.

I ordningslagen används begreppet dock inom ramen för en uppräkningslista av de platser som utgör offentlig plats enligt lagen, vilket är en sammanfattande beteckning för allmänt tillgängliga trafikområden av skilda slag, även områden för gods- och gångtrafik. Till offentliga platser räknas således, förutom allmän plats (som upplåtits för sitt ändamål), allmänna vägar, områden som i detaljplan redovisas som kvartermark för hamnverksamhet (om de upplåtits för detta ändamål och är tillgängliga för allmänheten) samt andra landområden

³ Begreppet används i straffbestämmelserna i 16 kap. 11 och 16 §§ i brottsbalken om otillåtet förfarande med pornografisk bild respektive förargelseväckande beteende och torde ha motsvarande betydelse i bestämmelserna i 6 kap. 2 § tryckfrihetsförordningen och 3 kap. 12 § första stycket 1 yttrandefrihetsgrundlagen. Jfr Roos, M.-A., *Brottsbalken* (1962:700), 2025-01-01, Lexino (JUNO), kommentaren till 16 kap. 11 §, avsnitt 2.2.1.

⁴ Se prop. 1987/88:98, s. 12. Jfr även prop. 1962:10 del B s. 238. Se även Åberg, K., *Ordningsslagen, Kommentarer och rättspraxis*, version 5, 2025-08-28 (JUNO), kommentaren till 1 kap. 2 §.

⁵ Se prop. 1987/88:98, s. 12. Jfr även prop. 1962:10, del B s. 421 och 422 samt NJA 1995 s. 84 och NJA 2023 s. 1057.

och utrymmen inomhus som stadigvarande används för allmän trafik.⁶ Sistnämnda inomhusområden kan vara s.k. väntsalar samt gångvägar i gallerior eller köpcentrum.⁷ Samtliga platser som i en detaljplan redovisas som allmänna är också offentliga platser i ordningslagens mening. Om ett område bara är tillgängligt för allmänheten under vissa tider är det dock enbart en offentlig plats under de tiderna.⁸

Både begreppet allmän plats i brottsbalkens bemärkelse och begreppet offentlig plats i ordningslagens tar sikte på utrymmen och områden som frekventeras av allmänheten eller i vart fall fritt kan tillträdas av den. Dessa slags platser torde också vara allmänna i regeringsformens mening och som varandes sådana omfattas de av rörelsefriheten.

3.3 Inskränkningar i rätten att vistas på allmän plats

Rörelsefriheten är emellertid underordnad andra fri- och rättigheter vid normkonflikter av visst slag. Exempelvis bestämmer den som med ägande-, nyttjande eller annan liknande rätt förfogar över en plats normalt vem som får vistas där, även om platsen är allmän, och det står i princip den personen fritt att begränsa rätten till tillträde. Det kan göras exempelvis genom att platsen inhägnas eller – om den utgörs av en lokal – genom att bevakning av entrén ordnas. Ett sådant tillvaratagande av rätten att bestämma över platsen innebär inte nödvändigtvis att den som ändå tar sig in där riskerar straffansvar för handlingen.

Rörelsefriheten är inte heller absolut utan den är föremål för ett flertal begränsningar på det sätt som anges i 2 kap. 20–22 §§ regeringsformen. Som exempel på mer eller mindre direkta begränsningar kan nämnas regleringarna om totalförsvarspåbudsplikt och tvångsomhändertaganden samt vissa av de straffsanktionerade individuella förbud som regleras i lag och som tar sikte på förbud att vistas på en viss plats, såsom kontaktförbud, tillträdesförbud och preventiva vistelseförbud.

Sådana förbud riktas mot enskilda i syfte att påverka den förbudsunderkastade individens beteende (och inte samhället i stort) och de sanktioneras med straff vid en överträdelse. De avser att skydda snävare intressen än en kriminalisering, exempelvis att skydda friheten

⁶ 1 kap. 2 § ordningslagen.

⁷ Jfr prop. 1992/93:210 s. 49 och 50.

⁸ Jfr 1 kap. 2 § tredje stycket ordningslagen.

och friden för en enda person eller ordningen och säkerheten på en utpekad plats från en viss persons icke-önskvärda ageranden. Dessa ageranden är i regel redan kriminaliserade och det att en förbudsövertredelse sanktioneras med straff utgör således en indirekt (eller tidigt placerad) kriminalisering, inom ramen för vilken det för straffansvar räcker att den förbudsunderkastade individen gör något som under normala förhållanden (dvs. i avsaknaden av ett förbud) inte kan föranleda straffansvar. I fallet med förbud enligt någon av tillträdesförbudslagarna räcker det att personen som meddelats ett förbud befinner sig inom förbudsområdet. Således är dessa typer av förbud att betrakta som mer förebyggande än reaktiva. Utmärkande för de straffsanktionerade individuella förbuden är vidare att de grundas på en bedömning av risken för ett framtida icke-önskvärt agerande av den person som är tilltänt för ett förbud, i vilken den ifrågavarande personens tidigare agerande tillmäts en avgörande betydelse.⁹ I svensk rätt är förbudsinstituten ovanliga; som exempel kan nämnas förbud enligt kontaktförbudslagen, tillträdesförbudslagarna och lagen om preventiva vistelseförbud.

Några andra centrala begränsningar av rörelsefriheten är förverkligade genom polislagens (1984:387) och ordningslagens bestämmelser.

Exempelvis har en polisman befogenhet att förhindra eller avbryta vistelser på allmän plats – eller på vilket område eller utrymme som helst – om en person genom sitt uppträdande stör den allmänna ordningen eller utgör en omedelbar fara för denna, eller för att avvärja en straffbelagd handling; detta genom att avvisa eller avlägsna personen från området eller utrymmet.¹⁰ En polisman kan även avvisa eller avlägsna den som försöker tränga in på ett område eller i ett utrymme till vilket tillträde har förbjudits med stöd av polislagen eller annan författning.¹¹ Med avvisande menas att personen hindras från att komma in på ett område eller i en byggnad och med avlägsnande att en person förs bort från den plats där hen befinner sig. Om avvisande eller avlägsnande är otillräckligt får polismannen i stället göra ett tillfälligt omhändertagande, vilken är en mer ingripande åtgärd som innebär att personen förs till en polisstation eller annan plats där hen kan hållas under uppsikt och förhöras. Ett omhändertagande

⁹ Jfr t.ex. SOU 2013:85 s. 355 och Ds 2019:1 s. 151 och 152.

¹⁰ 13 § polislagen.

¹¹ 13 a § polislagen.

ska skyndsamt anmälas till förman, vilken ska pröva om åtgärden ska bestå, och är föremål för vissa formkrav.¹²

Ordningsvakter, som inte är polismän utan personer vilka Polismyndigheten har förordnat att medverka till att upprätthålla allmän ordning, har samma rätt som polismän att avvisa, avlägsna och omhänderta personer som stör den allmänna ordningen eller är en omedelbar fara för denna, eller för att avvärja en straffbelagd handling, om inte förordnandet som ordningsvakt föreskriver annat. Om en ordningsvakt omhändertagit någon, gäller dock att personen skyndsamt ska överlämnas till närmaste polisman. Polismyndigheten får dock – om det är lämpligt med hänsyn till den omhändertagne och omständigheterna i övrigt och en förman beslutat att omhändertagandet ska bestå – överlämna till ordningsvakter att transportera personen till en plats som Polismyndigheten anger.¹³

På en allmän sammankomst eller en offentlig tillställning är vissa bestämmelser i ordningslagen tillämpliga. Arrangören av en sammankomst eller tillställning svarar för att god ordning råder på platsen och Polismyndigheten får meddela de villkor som behövs för att upprätthålla ordningen och säkerheten där.¹⁴ Den som inte följer myndighetens ordningsregler är skyldig att på tillsägelse lämna sammankomsten eller tillställningen.¹⁵ Arrangören har att anmoda en besökare som inte följer ordningsreglerna att lämna arrangemanget och det bör även någon som agerar i arrangörens ställe, t.ex. en ordningsvakt, kunna göra.¹⁶ Vidare får Polismyndigheten, under vissa förutsättningar som främst tar sikte på ordningsproblem och fara för de närvarande eller risk för det nu nämnda, besluta att upplösa respektive förbjuda en allmän sammankomst eller offentlig tillställning.¹⁷ Om det behövs för att syftet med beslutet ska uppnås får en polisman avvisa eller avlägsna såväl deltagare som åskådare.¹⁸ Detsamma gäller om en annan folksamling genom sitt uppträdande stör den allmänna ordningen eller utgör en omedelbar fara för denna och det är nödvändigt för att ordningen ska kunna upprätthållas. Ett avlägsnande får dock inte ske längre bort från området eller utrymmet än vad som är nödvändigt.¹⁹

¹² Se 13 § andra stycket och 15 § polislagen.

¹³ 29 § tredje stycket polislagen.

¹⁴ 2 kap. 16 § ordningslagen.

¹⁵ 2 kap. 17 § ordningslagen.

¹⁶ Se Åberg, K., *Ordningslagen, Kommentarer och rättspraxis*, kommentaren till 2 kap. 17 §.

¹⁷ Jfr 2 kap. 22 och 23 §§ ordningslagen.

¹⁸ 13 b § polislagen.

¹⁹ Jfr 13 c § polislagen.

Ordningslagen reglerar även ordningen och säkerheten i viss kollektiv persontrafik och enligt vissa bestämmelser får en person vägras tillträde till ett trafikföretags område eller färdmedel, som ju kan utgöra allmän plats, bl.a. om hen är berusad eller uppträder på ett sätt som gör att det finns anledning att befara att personen kommer att störa ordningen eller äventyra säkerheten i trafiken. Om personen är berusad eller stör ordningen eller äventyrar säkerheten i trafiken är denne också skyldig att lämna trafikföretagets område eller färdmedel på uppmaning av en trafiktjänsteman. Om den som har vägrats tillträde till eller uppmanats lämna området eller färdmedlet inte gör som hen blir tillsagd får en polisman eller ordningsvakt avvisa eller avlägsna personen.²⁰

Det förekommer att lokaler som är öppna för allmänheten bevakas av väktare, vars tjänster anlitas via bevakningsföretag. Med väktare avses en person som är godkänd för anställning hos ett bevakningsföretag och som utför bevakningstjänst.²¹ En väktare åtnjuter det straffrättsliga skydd som avses i 17 kap. 5 § brottsbalken när väktaren utför bevakningstjänst, men har – till skillnad från en ordningsvakt – inte några särskilda befogenheter utöver dem som tillkommer medborgare i allmänhet.²²

3.4 Gällande reglering om vistelseförbud

3.4.1 Inledning

I svensk rätt kan begreppet vistelseförbud syfta på antingen det individuella straffsanktionerade förbud som är föremål för särskild reglering i form av vistelseförbudslagen och som allmän åklagare meddelar, eller ett förbud för en person som verkställer en straffpåföljd mot att vistas på en viss plats – detta i form av en föreskrift som Kriminalvården beslutar om. Båda typerna av förbud syftar till att förhindra en enskild från att beträda och uppehålla sig på en eller flera geografiskt avgränsade platser eller områden och grundas på en bedöm-

²⁰ Se 4 kap. 7–9 §§ ordningslagen.

²¹ 7 § lagen (1974:191) om bevakningsföretag.

²² Se Berg, U., *Lagen (1974:191) om bevakningsföretag*, Karnov (JUNO) (hämtad 2026-03-05) och Bäcklund, A., Johansson, S., Trost, H., Wennberg, S. & Wersäll, F., *Brottsbalken, En kommentar*, Version 2025A, 2025-11-28 (JUNO), kommentaren till 17 kap. 5 §, under rubriken Särskild föreskrift.

ning av risken för att den förbudsaktuella personen där ska agera på ett visst sätt.

Våra överväganden och förslag i det här betänkandet gäller bara preventiva vistelseförbud enligt vistelseförbudslagen, men vi redogör ändå för båda typerna av förbud för att sätta våra överväganden i ett sammanhang.

Till skillnad från vistelseförbud enligt den särskilda lagen är sådana förbud som utfärdas inom ramen för påföljdssystemet inte sanktionerade med straff utan med åtgärder av förvaltningsrättsligt slag, vilka i första hand syftar till att förmå den förbudsunderkastade parten att rätta sig efter föreskriften (om förbudet) och i andra hand går ut på att den dömda tvingas avtjäna ett fängelsestraff eller delar av ett sådant, som förbehållits denne.

Vidare tar vistelseförbud enligt den särskilda lagen sikte på det allmänna intresset av att förebygga vissa slag av allvarlig brottslighet på allmän plats – och därmed även otrygghet i det offentliga rummet – medan vistelseförbud som utfärdas inom ramen för påföljdssystemet får sägas primärt gå ut på att förhindra att en person som dömts till en straffpåföljd återfaller i brottslighet och att främja dennes återanpassning i samhället, låt vara att dessa ändamål – om de uppnås – kan leda till att brottslighet förebyggs på bl.a. den plats som förbudet gäller. Olikheten i ändamål mellan de två förbuden kan skönjas i tillkomsten av dem. Sedan brottsbalkens införande har det varit möjligt att – kanske främst av individualpreventiva skäl – meddela en föreskrift om vistelseort för en villkorligt frigiven, och från den utgångspunkten har Kriminalvårdens föreskriftsrätt på området gradvis byggts ut till det system med vistelseförbud för de som ska verkställa påföljder som nu finns.²³ Vistelseförbudslagen – som trädde i kraft den 1 februari 2024 – tillkom mot bakgrund av att allvarlig vålds- och narkotikabrottslighet inom den kriminella miljön hade ökat sedan 2010-talet till en samhälls- och rättssystemshotande nivå. Regleringen infördes för att förhindra sådan brottslighet samt återupprätta tryggheten i de lokalsamhällen som drabbas.²⁴

Vistelseförbud enligt den särskilda lagen skiljer sig i sin tur från tillträdesförbud till vissa lokaler eller platser på det sättet att vistelseförbuden inte avser lokaler och angränsande platser utan typiskt sett

²³ Se prop. 1962:10, del A, s. 66, jfr även del C, s. 264, 269 och 270. Se vidare t.ex. avsnitt 3.4.3 och där i gjorda hänvisningar.

²⁴ Se prop. 2023/24:57, t.ex. s. 22 och 23.

större, öppna områden vilka som utgångspunkt utgör allmän plats, samt tar sikte på andra intressen än skyddet för de fri- och rättigheter som särskilda rättighetshavare och personer som befinner sig i de utpekade lokalerna åtnjuter, nämligen – vilket nämnts ovan – det allmänna intresset av att förebygga viss allvarlig brottslighet på allmän plats.

I det följande redogörs översiktligt för regleringen om vistelseförbud, med tonvikt på den del av regleringen som omfattas av vårt uppdrag, dvs. regleringen i vistelseförbudslagen.

3.4.2 Vistelseförbud enligt den särskilda lagen om sådana

Inledning

Ett vistelseförbud är som bekant ett av de straffsanktionerade individuella förbuden. Förbudet gäller vistelser inom ett avgränsat område på allmän plats eller i fordon på sådan plats, alternativt på vissa andra områden som inte utgör allmän plats men som räknas upp i vistelseförbudslagen. Det kan avse en medlem av en grupp inom vilken risken är påtaglig för att det utövas brottslig verksamhet av visst allvarligt slag, eller någon som verkar för en sådan grupp. Till grund för ett förbud ligger risken för att gruppen på det tilltänkta förbudsområdet kommer att utöva brottslig verksamhet av det slag som lagen omtalar och att den förbudsaktuella personen medvetet kommer att främja verksamheten.²⁵

Formella förutsättningar för förbud

Ett vistelseförbud får avse ett avgränsat område på allmän plats i den brottsbalksstraffrättsliga bemärkelsen samt fordon på sådan plats. Det får även avse en skolgård samt motsvarande utomhusområden vid förskolor och fritidshem (vilka platser inte nödvändigtvis är att anse som allmänna). Ett vistelseförbud kan dock inte omfatta andra icke-allmänna platser än de nyss nämnda, som exempelvis skolområden där grundskole- eller gymnasieundervisning bedrivs.²⁶

²⁵ 1, 3 och 4 §§ vistelseförbudslagen.

²⁶ 1 § första stycket vistelseförbudslagen och prop. 2023/24:57, s. 77. Med fordon avses sådant som omtalas i 2 § lagen (2001:559) om vägtrafikdefinitioner.

Förbudsfrågan ska väckas genom en skriftlig anmälan av Polismyndigheten till allmän åklagare.²⁷

Förbudet får bara avse den som är 15 år eller äldre.²⁸

Materiella förutsättningar för förbud

Som nämnts ovan är det preventiva vistelseförbudsinstitutet konstruerat runt en bedömning av risken för vissa framtida ageranden av den förbudsaktuella personen. Förbud får enligt 3 § vistelseförbudslagen meddelas om det med hänsyn till omständigheterna dels finns en påtaglig risk för att det inom en grupp, dvs. en sammanslutning med minst två personer, kommer att utövas brottslig verksamhet av det slag som beskrivs i lagens 4 § inom det tilltänkta förbudsområdet, dels kan befaras att en person som tillhör eller verkar för gruppen medvetet kommer att främja den brottsliga verksamheten. Riskbedömningen sker således i två led, av vilka det första tar sikte på gruppen och det andra på den förbudsaktuella personen.²⁹

I det första ledet ska bedömas sannolikheten av att det inom gruppen finns personer (vilka varken behöver preciseras eller identifieras) som har vilja och förmåga att utöva brottslig verksamhet. Brottslighetens förverkligande, inklusive det förväntade tillvägagångssättet m.m. behöver inte konkretiseras. Konkreta omständigheter som personernas kopplingar till kriminella miljöer, tidigare brottslighet i det tilltänkta förbudsområdet och pågående eller avslutade våldsamma konflikter kan innebära att en risk i bestämmelsens mening föreligger. Det fordras – genom uttrycket ”påtaglig” – att risken är klar och konkret.³⁰

I det andra ledet ska sannolikheten bedömas av att den förbudsaktuella personen medvetet kommer att främja den brottsliga verksamheten som kan knytas till gruppen och området, vilket inkluderar all delaktighet som understödjer brottsverksamheten, även sådan som i ett senare skede kan kvalificera som gärningsmannaskap eller annan medverkan. I och med det lägre krav på konkretion beträffande omständigheterna som kan läggas till grund för bedömningen som ligger i uttrycket ”befaras” kan objektivt fastställbara tecken på att

²⁷ 11 § första och andra styckena vistelseförbudslagen.

²⁸ 1 § andra stycket vistelseförbudslagen e contrario.

²⁹ 3 § vistelseförbudslagen och prop. 2023/24:57, s. 78.

³⁰ Prop. 2023/24:57, s. 78 och 79.

den förbudsaktuella personen kommer att vidta en främjandeåtgärd – exempelvis att denne har en viss ställning i gruppen, är dömd för brottslighet som gruppen bedöms utöva, har agerat för gruppens räkning eller förekommer i gängmiljö – räcka för att rekvisitet ska vara uppfyllt.³¹

När det sedan gäller själva den brottsliga verksamhet som 3 § vistelseförbudslagen omtalar följer det av lagens 4 § att denna verksamhet i sin tur ska ha bakgrund i eller vara ägnad att framkalla en konflikt mellan grupper av personer (dvs. mellan minst två sammanslutningar som vardera består av minst två personer) i vilken konflikt det finns risk för att skjutvapen eller sprängämne eller annat liknande ämne kan komma till användning. Alternativt ska den brottsliga verksamheten på något annat sätt än det nu beskrivna vara ägnad att allvarligt skada tryggheten hos allmänheten inom det tilltänkta förbudsområdet.³²

Vid bedömningen av om konfliktrekvisitet är uppfyllt kan uppgifter om gruppen och dess anknytning till den kriminella miljön beaktas, (låt vara att det inte krävs att konflikten är mellan kriminella nätverk) liksom uppgifter om främjare, tilltänkta brottsoffer, tidigare brottslighet samt tillgång till vapen och sprängämnen, vara av betydelse. Det krävs inte att konflikten har någon särskild orsak eller något ändamål eller är av särskild intensitet, omfattning eller varaktighet. Är rekvisitet inte uppfyllt kan brottslig verksamhet av visst kvalificerat slag – dvs. där brottsligheten typiskt sett leder till en viss nivå av negativ påverkan på tryggheten i ett område – ändå räcka för att vistelseförbud ska komma i fråga. Bestämmelsen tar i denna del sikte på brottslig verksamhet som bidrar till att kriminella nätverk kan etablera kontroll i ett område. Verksamheten kan utgöras av exempelvis vålds- och sexualbrott eller mindre allvarlig brottslighet om sådan utövas mer kontinuerligt och på ett trygghetspåverkande sätt, vilket är fallet med exempelvis regelbunden narkotikaförsäljning på ett torg under dagtid och utpressning mot lokala näringsidkare. Även andra slags mer eller mindre allvarliga gärningar som anspelar på våldskapitalet hos ett kriminellt nätverk kan utgöra brottslig verksamhet av trygghetsskadande slag.³³

³¹ Prop. 2023/24:57, s. 79 och 80.

³² Prop. 2023/24:57, s. 80 och 81.

³³ Prop. 2023/24:57, s. 80 och 81. Jfr även prop. 2022/23:53 s. 70–72 och 150–152.

Är rekvisiten i 3 § uppfyllda och den brottsliga verksamheten sådan som beskrivs i någon av de två punkterna i 4 § gäller som en sista materiell förutsättning för meddelandet av ett vistelseförbud ett krav på att förbudet är proportionerligt, vilket i 5 § andra stycket uttrycks som att ett förbud får meddelas endast om skälen för det väger tyngre än det intrång eller men i övrigt som förbudet innebär för den enskilde. I den proportionalitetsbedömning som påbjuds ska intresset av att förebygga och förhindra brottslighet vägas mot de grundlagsskyddade fri- och rättigheter som den enskilde åtnjuter, främst rörelsefriheten och rätten till privat- och familjeliv. Dessa fri- och rättigheter kan få genomslag beträffande tilltänkta förbudsområden där den enskilde är bosatt eller arbetar eller som omfattar myndighetslokaler eller samhällsservice som den enskilde behöver besöka för att tillvarata sin rätt eller upprätthålla sin livsföring. Är den tilltänkta förbudspersonen under 18 år ska även de rättigheter och principer som följer av exempelvis FN:s barnrättskonvention beaktas. Dessutom ska det vid bedömningen övervägas om någon mindre ingripande åtgärd kan väntas uppnå samma resultat som ett vistelseförbud och i ett sådant fall bör förbud inte meddelas.³⁴

Vidare är det möjligt att låta den enskildes fri- och rättigheter få genomslag inom ramen för en begränsning av eller ett undantag från vistelseförbudet – exempelvis kan sträckan mellan den förbudsaktuelles bostad och arbetsplats avskäras från förbudsområdet eller undantag göras för att möjliggöra för personen att utan risk för straffansvar kunna vistas inom ett skolområde under tiden då hen deltar i undervisning.³⁵

Ett vistelseförbud får förenas med villkor om elektronisk övervakning såvida förbudet meddelats avseende brottslig verksamhet som uppfyller konfliktrekvisitet och sådan övervakning behövs för att kontrollera att förbudet följs. Villkoras förbudet på det sättet är den förbudsunderkastade skyldig att medverka till att den elektroniska övervakningen kommer till stånd och kan fortgå.³⁶

³⁴ Prop. 2023/24:57, s. 82 och 83.

³⁵ 6 § vistelseförbudslagen och prop. 2023/24:57, s. 83 och 84. Jfr även 5 § första stycket vistelseförbudslagen.

³⁶ 7 § vistelseförbudslagen.

Några centrala handlägningsregler

Allmän åklagare prövar frågor om vistelseförbud och som nämnts ovan ska förbudsfrågan väckas genom en skriftlig anmälan (som kan göras elektroniskt utan att formkravet eftersätts) av Polismyndigheten, vilken myndighet dock inte intar partsställning i det uppkomna ärendet om förbud.³⁷ I och med hänvisningar till förvaltningslagen har åklagaren bl.a. utredningsansvaret för ärendet om vistelseförbud. Åklagaren får enligt vistelseförbudslagen anlita hjälp av Polismyndigheten för utredning av frågor om förbuden.³⁸

På utredningen tillämpas vissa bestämmelser i 23 kap. rättegångsbalken, vilka berättigar åklagaren bl.a. att använda tvångsmedel vid utredningen, däribland rätten att hålla förhör med var och en som kan antas lämna upplysningar av betydelse för utredningen och rätten att hämta en person till förhör (vilken rätt dock inte gäller vid delgivning av ett beslut om vistelseförbud).³⁹

Frågor om vistelseförbud ska handläggas skyndsamt hos såväl åklagaren som vid domstol,⁴⁰ men några särskilda tidsfrister gäller inte (varken enligt lagen eller föreskrifter på lägre nivå).

Åklagaren är skyldig att underrätta den förbudsaktuella personen om en uppgift som har tillförts ärendet genom någon annan än denne och bereda hen tillfälle att yttra sig över uppgiften. Åklagaren bestämmer dock hur underrättelsen ska ske och får avgöra förbudsfrågan utan kommunikation om åtgärderna är uppenbart obehövliga – exempelvis om uppgiften saknar betydelse – eller om avgörandet inte kan skjutas upp, vilket kan vara fallet i situationer där den tilltänkta förbudspersonen sökts utan framgång och det är särskilt angeläget att omedelbart kunna förhindra en vistelse i ett visst område.⁴¹

Aktualiseras vistelseförbud mot en person som är under 21 år gäller vissa särskilda handlägningsregler; på anmälningstadiet ska Polismyndigheten genast underrätta socialnämnden och är den tilltänkta förbudspersonen under 18 år ska dessutom ett offentligt biträde (vilket har samma rättigheter som en offentlig försvarare) som huvudregel förordnas denne och socialnämnden lämna ett yttrande över personen om det begärs av åklagaren. Ett sådant biträde ska förord-

³⁷ 11 § första och andra styckena vistelseförbudslagen.

³⁸ 14 § första stycket första meningen och 18 § vistelseförbudslagen.

³⁹ Se hänvisningarna till 23 kap. rättegångsbalken i 14 § andra stycket vistelseförbudslagen.

⁴⁰ 10 § vistelseförbudslagen.

⁴¹ 15 § första och andra styckena vistelseförbudslagen, prop. 2023/24:57 s. 89.

nas även för den som är aktuell för ett vistelseförbud med villkor om elektronisk övervakning. Om frågan om offentligt biträde väcks först vid domstolsprövningen får domstolen förordna ett sådant biträde för den förbudsunderkastade personen.⁴²

Åklagarens beslut i fråga om (ett meddelat) vistelseförbud kan prövas av allmän domstol på skriftlig begäran till åklagaren av den som förbudet gäller mot (Polismyndigheten är inte part i vistelseförbudsärendet) och rätten att få en sådan sak prövad i första instans är inte inskränkt i tid. För överklagande av tingsrättens beslut gäller emellertid den frist som är tillämplig enligt lagen om domstolsärenden, vilken lag är subsidiärt tillämplig på handläggningen där. I domstolsprocessen är åklagaren den enskildes motpart. Den enskilde har, till trots att förfarandet i domstol är skriftligt, en ovillkorlig rätt till sammanträde i tingsrätt.⁴³

När domstolen ska pröva ett beslut i fråga om vistelseförbud och den mot vilken förbudet avses gälla är misstänkt för brott som har betydelse för prövning av frågan om förbudet, får beslutet prövas i mål om allmänt åtal rörande brottet (då tillämpas bestämmelserna om rättegången i brottmål).⁴⁴

Det offentliga biträdet har rätt till skälig ersättning av allmänna medel för utförandet av uppdraget att företräda den enskilde i vistelseförbudsfrågan. Det har naturligtvis även en offentlig försvarare om åklagarens beslut att meddela vistelseförbud kumulerats med ett mål om allmänt åtal.

Beslutet om förbud, förbudstidens längd, straffansvar m.m.

Åklagarens beslut om vistelseförbud ska vara skriftligt och ange bl.a. de skäl som bestämt utgången. Om det inte är uppenbart obehövt ska besluten även, vilket följer av vissa bestämmelser i förvaltningslagen, innehålla en s.k. klargörande motivering med uppgifter om bl.a. vilka omständigheter som varit avgörande för ställningstagandet.⁴⁵ Är förbudet förenat med villkor om elektronisk övervakning ska beslutet därutöver ange när och hur övervakningen ska inledas, den för-

⁴² 11 § tredje stycket samt 12 § och 14 § första stycket andra meningen vistelseförbudslagen. Se även prop. 2023/24:57 s. 54 och 55.

⁴³ 21, 23 och 25 §§ samt 27 § första stycket vistelseförbudslagen.

⁴⁴ 28 § vistelseförbudslagen.

⁴⁵ 16 § vistelseförbudslagen och tillämpliga delar av 32 § förvaltningslagen.

budsunderkastades skyldigheter för att medverka till att övervakningen kommer till stånd och kan fortgå samt vilken påföljd ett hinderande av övervakningen kan medföra. Det kan i många fall vara påkallat att det till ett beslut, oavsett om det är förenat med villkor om elektronisk övervakning eller ej, fogas en karta över vilka platser eller områden som förbudet omfattar. Om ett förbud är förenat med villkor om elektronisk övervakning får Polismyndigheten registrera och ta fram uppgift om den övervakades position när denne inträder i ett förbudsområde eller övervakningen hindras.⁴⁶

Ett beslut om vistelseförbud gäller omedelbart om inte annat beslutas. Beslutar åklagaren inte annat gäller alltså förbudet även om det begärs prövning i domstol av förbudet. Straffansvar aktualiseras dock först efter det att delgivning av beslutet skett med den förbudsunderkastade personen.⁴⁷ Eftersom ett förbud är straffsanktionerat gäller samma begränsning som för delgivning av en stämningsansökan i brottmål och delgivning får således inte ske genom surrogatdelgivning, spikning i samband med stämningsmannadelgivning eller kungörelsedelgivning.⁴⁸

Ett vistelseförbud ska – oavsett om det är ordinärt eller förenat med villkor om elektronisk övervakning – gälla för en viss tid, högst sex månader. Efter att förbudstiden löpt ut kan ett vistelseförbud förlängas genom att ett nytt beslut meddelas (detta såvida förutsättningarna för förbud respektive villkor om elektronisk övervakning är uppfyllda). Ett ordinärt förbud får förlängas med högst sex månader åt gången och ett förbud som har förenats med villkor om elektronisk övervakning med högst tre månader i taget. Det finns ingen gräns för hur många gånger ett förbud kan förlängas. Den omständigheten att ett förbud överträtts kan inte ensamt utgöra grund för en förlängning, men överträdelser kan beaktas vid den tvåledsriskbedömning som ska göras för att fastställa om ett förbud bör meddelas.⁴⁹

Om det på grund av ändrade förhållanden finns skäl till det, får åklagaren häva eller ändra ett beslut om vistelseförbud som har fattats av åklagaren eller domstolen. Detta under förutsättning att förbudet inte är föremål för domstolsprövning. Ett sådant beslut måste meddelas före förbudstidens utgång och träder i det tidigare beslutets

⁴⁶ 17 och 31 §§ vistelseförbudslagen samt prop. 2023/24:57, s. 90.

⁴⁷ 8 § andra stycket och 9 § vistelseförbudslagen. Se även prop. 2023/24:57, s. 95.

⁴⁸ Jfr 9 § vistelseförbudslagen.

⁴⁹ 8 § första och tredje styckena vistelseförbudslagen samt prop. 2023/24:57 s. 85.

ställe. Frikänns en förbudsunderkastad person från brottslighet som ingått i riskbedömningen, eller blir denne av något skäl (exempelvis sjukdom eller frihetsberövande) oförmögen att inträda i förbudsområdet aktualiseras ett hävande av förbudet. Har personen skaffat sig ett förvärvsarbete eller fritidsaktiviteter kan förbudet behöva ändras genom att förses med nya begränsningar och undantag. Åklagaren får även utvidga ett vistelseförbud, men endast om så påkallas av Polismyndigheten genom en anmälan. Det kan aktualiseras exempelvis vid en nyuppkommen konflikt mellan kriminella grupperingar.⁵⁰

Domstolen kan inhibera ett beslut om vistelseförbud som åklagaren meddelat.⁵¹

Den som bryter mot ett ordinärt vistelseförbud döms för överträdelse av vistelseförbud till fängelse i högst ett år, eller – om brottet är ringa – till böter. Det är förbudets innebörd och omfattning som avgör det straffbara området och för straffansvar räcker att den förbudsunderkastade personen befinner sig inom förbudsområdet. Enligt lagstiftaren bör brottet betraktas som varandes av sådan art att påföljden för överträdelse normalt ska bestämmas till fängelse.⁵²

Den som underkastats ett vistelseförbud med villkor om elektronisk övervakning och uppsåtligen eller av grov oaktsamhet hindrar att övervakningen kommer till stånd eller kan fortgå döms för hindrande av elektronisk övervakning av vistelseförbud till böter eller fängelse i högst ett år. Ett hindrande, med vilket avses att övervakningen inte kan inledas eller har upphört, kan ske genom såväl handling som underlåtenhet. Att exempelvis vägra att låta sig apteras övervakningsutrustningen, förstöra utrustningen eller att underlåta att ladda utrustningens batterier är åtgärder som kan träffas av kriminaliseringen.⁵³

Det kan noteras att straffskalan i bestämmelsen rörande överträdelse av vistelseförbud respektive bestämmelsen om hindrande av den elektroniska övervakningen är sådan att överträdelser av förbudet kan leda till häktning och anhållande. Vidare tillåter respektive straffskala envarsgripanden samt polismäns och ordningsvaktens avvisanden, avlägsnanden eller omhändertaganden av dem som överträder ett ordinärt förbud eller hindrar den elektroniska övervakningen.⁵⁴

⁵⁰ 19 § vistelseförbudslagen och prop. 2023/24:57, s. 91 och 92.

⁵¹ 24 § vistelseförbudslagen.

⁵² 29 § vistelseförbudslagen och prop. 2023/24:57, s. 95.

⁵³ 30 § vistelseförbudslagen, prop. 2023/24:57, s. 96.

⁵⁴ Prop. 2023/24:57, s. 95.

3.4.3 Något om vistelseförbud inom ramen för påföljdssystemet

När en viss tid av ett tidsbestämt fängelsestraff har avtjänats är huvudregeln att den dömd ska frigges villkorligt från straffet.⁵⁵ Den villkorliga frigivningen är – såvida inte Kriminalvården beslutar om annat – förenad med övervakning från dagen för frigivningen.⁵⁶ Kriminalvården leder övervakningen och har att utforma en individuell plan för den övervakade, i vilken myndigheten närmare kan anvisa om vad som ska gälla under övervakningen. Därutöver kan Kriminalvården under vissa förutsättningar meddela föreskrifter som ska följas av den övervakade – exempelvis om den ort på vilken den övervakade ska vistas.⁵⁷ Sedan den 1 maj 2021 kan en sådan föreskrift uttryckligen avse anvisningar om platser eller områden där den dömd ska eller inte får vistas och föreskriften förenas med elektronisk övervakning om högst sex månader åt gången.⁵⁸ Sedan den 2 juli 2026 gäller att en föreskrift om vistelseort eller om andra anvisningar rörande platser eller områden där den dömd ska eller inte får vistas ska beslutas om den dömd är involverad i, eller har koppling till, en grupp av personer som utövar allvarlig brottslighet och det finns risk för att den dömd kommer att begå eller på annat sätt medverka till allvarlig brottslighet på en viss plats eller inom ett visst område, och huvudregeln är att en föreskrift som beslutats under dessa förutsättningar ska förenas med villkor om elektronisk övervakning.⁵⁹ Bryter den dömd mot en föreskrift får Kriminalvården besluta om vissa nya åtgärder rörande övervakningen eller meddela den frigivne en varning, eller så kan en viss tid av den villkorligt medgivna friheten förklaras förverkad av övervakningsnämnden.⁶⁰

Kriminalvården kan också besluta om att ett fängelsestraff ska verkställas med elektronisk övervakning, vilket innebär att den dömd i typfallet avtjänar straffet i sin bostad med förbud mot att lämna den annat än på särskilda angivna tider och för bestämda ändamål – som förvärvsarbete, deltagande i myndighetens programverksam-

⁵⁵ 26 kap. 6–7 §§ brottsbalken. Se även lagen (2025:1414) om ändring i brottsbalken.

⁵⁶ 26 kap. 12 § brottsbalken.

⁵⁷ 26 kap. 13, 14 och 16 §§ brottsbalken.

⁵⁸ 26 kap. 16 § andra stycket 7 och 26 kap. 17 § brottsbalken. Se även prop. 2020/21:85, s. 28–37.

⁵⁹ 26 kap. 16 § fjärde stycket och 17 § brottsbalken. Se även lagen (2026:924) om ändring i brottsbalken och prop. 2025/26:181, s. 67–73.

⁶⁰ 26 kap. 18 och 19 §§ brottsbalken.

het och den dagliga livsföringen – vilket förbud ska kontrolleras genom användandet av elektroniska hjälpmedel.⁶¹ Sedan ikraftträdandet den 1 januari 2026 av den nya lagen om sådan verkställighet får Kriminalvårdens beslut avse fängelsestraff om högst ett år och sex månader och från och med den 1 juni 2026 kan fängelsestraff med elektronisk övervakning avtjänas i ett kontrollerat boende, vilken verkställighetsform är ny.⁶² Meddelar Kriminalvården ett beslut om verkställighet med elektronisk övervakning ska bl.a. vilken bostad (eller vilket kontrollerat boende) den dömd ska ha och när denne får vistas utanför bostaden regleras av myndigheten genom meddelandet av särskilda föreskrifter, vilka också får avse ett förbud för den dömd att vistas på en särskilt angiven plats eller inom ett särskilt angivet område. Även en föreskrift av det sistnämnda slaget får kontrolleras med elektroniska hjälpmedel.⁶³ Om den dömd har åsidosatt sina skyldigheter enligt lagen eller en föreskrift som beslutats med stöd av den ska beslutet om verkställigheten upphävas av övervakningsnämnden på begäran av Kriminalvården, med följden att den dömd förs till en kriminalvårdsanstalt för fortsatt verkställighet av straffet.⁶⁴

För verkställigheten av påföljden ungdomsövervakning ansvarar Kriminalvården, bl.a. genom att upprätta en verkställighetsplan med föreskrifter om inskränkningar i den dömdes rörelsefrihet när det gäller var denne ska vistas eller inte får vistas.⁶⁵ Oftast rör det sig om ett förbud för den dömd att vistas utanför bostaden under helkvällar och helgnätter (s.k. helghemarrest), och kvällar och nätter i anslutning till helger, men ett sådant förbud kan ersättas med en annan sorts rörelseinskränkning – exempelvis ett förbud mot att under vissa tider vistas på en särskilt angiven plats eller inom ett särskilt angivet område.⁶⁶ Sedan den 10 september 2026 gäller att den dömd i tillägg till nu nämnda förbud under verkställigheten får förbjudas att under vissa tider vistas på en särskilt angiven plats eller inom ett särskilt angivet område, såvida det behövs för att förebygga att den dömd

⁶¹ 1 kap. 1 och 2 §§ samt 2 kap. 3 § lagen (2025:1053) om verkställighet av fängelsestraff med elektronisk övervakning.

⁶² 1 kap. 2 och 3 §§ lagen om verkställighet av fängelsestraff med elektronisk övervakning.

⁶³ 1 kap. 3 § och 2 kap. 5 § lagen om verkställighet av fängelsestraff med elektronisk övervakning.

⁶⁴ 6 kap. 2 § andra stycket 1 samt 6 kap. 3 och 5 §§ lagen om verkställighet av fängelsestraff med elektronisk övervakning.

⁶⁵ 2, 7 och 14 §§ lagen (2020:616) om verkställighet av ungdomsövervakning.

⁶⁶ Jfr 18 § lagen om verkställighet av ungdomsövervakning.

återfaller i brott eller annars utvecklas ogynnsamt.⁶⁷ Elektroniska hjälpmedel ska som huvudregel användas för att kontrollera att föreskrifter om inskränkningar i rörelsefriheten följs.⁶⁸ Om den dömde bryter mot en föreskrift om inskränkningar i rörelsefriheten och påträffas av en polisman får hen omhändertas. Polismyndigheten kan i annat fall och under vissa förutsättningar bistå Kriminalvården med hjälp för att verkställa föreskriften om inskränkningar i rörelsefriheten genom ett tillfälligt omhändertagande.⁶⁹ Vidare kan överträdelsen av en sådan föreskrift aktualisera att åklagaren meddelar den dömde en varning eller väcker talan om att ungdomsövervakningen ska undanröjas, varvid rätten – om talan bifalls – har att bestämma en ny påföljd för brottsligheten.⁷⁰

Trots att de vistelseförbud som Kriminalvården beslutar om liknar förbud enligt vistelseförbudslagen – båda slags förbud har ett individualpreventivt syfte och verkställigheten går till på snarlika sätt – är de påföljdssystemets vistelseförbud som beskrivits ovan även till för att främja en till påföljd dömd persons återanpassning i samhället. Förbudet är således bara en av flera åtgärder som det allmänna vidtar i detta syfte. Preventiva vistelseförbud enligt den särskilda lagen beaktar inte intresset av en enskild persons återanpassning utan tar uteslutande sikte på att freda allmänheten från viss allvarlig brottslighet på särskilda platser. I motsats till påföljdssystemets vistelseförbud fordrar vistelseförbudslagen i rent formell mening inte heller att den som blir föremål för ett förbud enligt lagen har dömts till påföljd (för ett brott som hen begått), eller ens är misstänkt för ett konkret brott. Således finns ett visst fog för uppfattningen att ett preventivt vistelseförbud utgör ett större ingrepp i den enskildes fri- och rättigheter, än de slags vistelseförbud som Kriminalvården beslutar om.

⁶⁷ 18 § fjärde stycket lagen om verkställighet av ungdomsövervakning, se även lagen (2026:1546) om ändring i lagen om verkställighet av ungdomsövervakning och prop. 2025/26:293, s. 220 och 221.

⁶⁸ 19 § lagen om verkställighet av ungdomsövervakning.

⁶⁹ 24 § lagen om verkställighet av ungdomsövervakning.

⁷⁰ 26 § lagen om verkställighet av ungdomsövervakning, 30 b § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare och 32 kap. 4 § brottsbalken.

3.5 Problembild avseende vistelseförbudslagen

I våra direktiv påtalas att stiftandet av vistelseförbudslagen har utgjort en av flera åtgärder som har vidtagits för att stävja den organiserade brottsligheten och återupprätta trygghet i lokalsamhällen. Det påtalas vidare att lagen tillämpats i relativt stor omfattning sedan ikraftträdandet och att dess inverkan enligt Polismyndigheten har varit positiv för de intressen som avses att skyddas med lagen. Som exempel framförs att den öppna narkotikaförsäljningen på vissa platser som gjorts föremål för vistelseförbud hejdats, med ökad trygghet för de som bor och uppehåller sig där som följd. Likväl anses den allvarliga brottsligheten ligga på en för hög nivå och det är mot den bakgrunden det enligt våra direktiv finns skäl att överväga förändringar av vistelseförbudslagen.

De spørsmål som ska utredas i nu aktuell del rör inte regleringen i dess helhet utan enbart vissa särskilda frågor. Vissa av de omtalade ändringarna kan därtill motiveras med att det är rimligt att delar av vistelseförbudslagen motsvarar andra liknande regleringar.

Mot denna bakgrund har vi inte sett skäl att särskilt redovisa statistik och andra uppgifter beträffande brottsligheten och annat som har koppling till de intressen som lagen avser att skydda eller beträffande vistelseförbudslagens praktiska tillämpning. I den mån sådana uppgifter har bedömts vara relevanta för våra överväganden framgår de av den löpande texten i kapitel 4.

4 Preventiva vistelseförbud

4.1 Inledning

Som framgått har vi enligt våra direktiv i uppdrag att överväga åtgärder i syfte att åstadkomma ett mer ändamålsenligt och effektivt preventivt vistelseförbud, som regleras i vistelseförbudslagen. I uppdraget ingår att ta ställning till:

- om den längsta giltighetstiden för preventiva vistelseförbud bör förlängas och, oavsett ställningstagande i sak, lämna författningsförslag som innebär en sådan förlängning,
- om det bör finnas en möjlighet att fatta interimistiska beslut om preventiva vistelseförbud och, oavsett ställningstagande i sak, lämna författningsförslag som möjliggör en sådan ordning,
- om det finns ett behov av att förbättra möjligheterna att delge beslut om preventiva vistelseförbud och, oavsett ställningstagande i sak, lämna författningsförslag som möjliggör att husrannsakan används för delgivning, och
- om straffansvaret för hindrande av elektronisk övervakning av preventiva vistelseförbud bör utvidgas och, oavsett ställningstagande i sak, lämna författningsförslag som innebär en sådan utvidgning.

Utredningen ska även vid behov lämna förslag på andra åtgärder i syfte att skapa en mer ändamålsenlig reglering samt lämna nödvändiga författningsförslag.

För tydlighets skull kan framhållas att vi i det följande bara behandlar vistelseförbud enligt vistelseförbudslagen (dvs. inte vistelseförbud som beslutas i anslutning till villkorlig frigivning).

4.2 En förlängd längsta giltighetstid för förbuden?

Bedömning

Den längsta giltighetstiden för preventiva vistelseförbud bör inte förlängas.

Ett vistelseförbud ska som bekant gälla för en viss tid, högst sex månader, och får vid utgången av den tiden förlängas om förutsättningarna för ett förbud är uppfyllda. Ett ordinärt vistelseförbud får förlängas med högst sex månader i taget och ett vistelseförbud som är förenat med villkor om elektronisk övervakning får förlängas med högst tre månader i taget.¹

Syftet med ett vistelseförbud är att öka tryggheten för allmänheten i det offentliga rummet genom att förebygga allvarliga brott som begås av personer i kriminella nätverk. Genom att den förbjudne uteslängs från ett visst område kan brottslighet avvärras och Polismyndigheten och kommuner kan få tillfälle att vidta trygghetsskapande åtgärder. En alltför kort giltighetstid kan omöjliggöra sådana åtgärder.² Samtidigt saknas det en yttersta gräns för förlängning av ett förbud.³ Så länge förutsättningarna för ett vistelseförbud är uppfyllda kan det alltså förlängas gång på gång till det att de trygghetsskapande åtgärderna satts in. En annan sak är att ett beslut om förlängning naturligtvis tar vissa resurser i anspråk, bl.a. därför att ett nytt beslut måste fattas, men också därför att beslutet om förlängning behöver delges den berörde för att straffansvar ska kunna inträda. Som kommer att framgå i det följande är delgivning av besluten om förbud dock sällan ett problem i praktiken. Därtill föreslår vi utökade möjligheter att använda husrannsakan i delgivningssyfte. I och med att det redan finns goda möjligheter att förlänga ett vistelseförbud är det svårt att motivera en förlängd längsta giltighetstid. Ett vistelseförbud är en relativt ingripande åtgärd, och det framstår som väl avvägt att det vid behov av förlängning görs en ny bedömning och fattas ett nytt beslut var sjätte månad.

I sammanhanget kan noteras att det under åren 2024 och 2025 utfärdades 201 respektive 135 preventiva vistelseförbud. Under

¹ 8 § vistelseförbudslagen.

² Jfr prop. 2023/24:57 s. 44.

³ Prop. 2023/24:57 s. 85.

år 2025 meddelades totalt 25 förlängningar av förbud. Att det i relativt få fall meddelats förlängningar av vistelseförbud indikerar att det inte särskilt ofta uppstår ett behov av en längre giltighetstid än sex månader.

Enligt våra direktiv har det emellertid framkommit att det redan i samband med beslut om ett preventivt vistelseförbud kan stå klart att den nu möjliga längsta giltighetstiden inte är tillräcklig för att vidta de trygghetsskapande åtgärder som förbudet ska möjliggöra. De åklagare som utredningen intervjuat har uppgett att den beslutade förbudstiden för ordinära vistelseförbud mycket sällan understiger sex månader och att en ännu längre förbudstid vore ändamålsenlig i vissa fall, särskilt avseende ledargestalter inom de kriminella nätverken eller när den brottsliga verksamheten är mycket allvarlig. Att personen i fråga vistas inom det tilltänkta förbudsområdet är en förutsättning för att vistelseförbud ska få meddelas, men överträdelser av vistelseförbud bör enligt förarbetena till lagen inte ensamt ligga till grund för en förlängning av förbudet. Följaktligen förekommer det enligt åklagare fall i vilka man inte beviljar Polismyndighetens ansökan om förlängning trots att förbudet överträtts, utan i stället låter förbudet löpa ut och beviljar förlängning först när personen påträffas i området därefter, om övriga förutsättningar är uppfyllda. I de fallen kan personen i fråga således få tillfälle att innan förbudet förlängts främja brottslig verksamhet i området. Även om överträdelser av ett vistelseförbud inte ensamt kan ligga till grund för en förlängning ska de beaktas vid den riskbedömning som ska ske. Det är följaktligen möjligt att redan vid giltighetstidens slut förlänga ett förbud som överträtts, såvida övriga förutsättningar är uppfyllda. En förlängd längsta giltighetstid för preventiva vistelseförbud skulle förvisso innebära att nya beslut skulle behöva fattas mer sällan.

Mot en förlängd längsta giltighetstid måste dock ställas karaktären av den brottsliga verksamhet som lagen syftar till att motverka. Det ligger i sakens natur att denna verksamhet, särskilt konflikter där skjutvapen eller sprängämnen kan användas, är svår att förutse. Med en längre giltighetstid följer en risk att ett preventivt vistelseförbud meddelas för längre tid än hotet från sådana konflikter består, låt vara att ett förbud får hävas eller inskränkas av åklagare om förhållandena ändras.⁴ Under utredningsarbetet har sagda risk och den omständigheten att ett preventivt vistelseförbud p.g.a. åtgärdens höga ingripandegrad fordrar att förutsättningarna för förbudet kontrolleras med korta

⁴ Jfr prop. 2023/24:57 s. 44.

mellanrum, lyfts fram av Polismyndigheten som tungt vägande skäl mot en förlängd längsta giltighetstid.

Vidare innebär ett preventivt vistelseförbud ett ingrepp i den enskildes rörelsefrihet, vilket kan bli betydande om förbudet avser exempelvis personens bostad, skola, arbetsplats eller vårdinrättningar, eller områden som innebär att personen måste ta omvägar för att nå sådana platser. Förenas förbudet med villkor om elektronisk övervakning blir det därtill fråga om ingrepp i den enskildes personliga integritet samt rätten till skydd för privat- och familjeliv, enligt regeringsformen och Europakonventionen. Till detta kommer att det inte förutsätts att personen som ska meddelas ett vistelseförbud har lagförts för eller misstänks för ett brott. Således är ett preventivt vistelseförbud typiskt sätt långt mer ingripande för den enskilde än ett förbud jämlikt tillträdesförbudslagen, vilket kan gälla för högst ett år i taget. I ljuset av nu nämnd tidsgräns är en förlängd längsta giltighetstid för preventiva vistelseförbud svår att motivera.

Sammantaget bedömer vi att skälen för en förlängning av den längsta giltighetstiden för preventiva vistelseförbud inte är tillräckligt starka.

4.3 En möjlighet att fatta interimistiska beslut om vistelseförbud?

Bedömning

Det bör inte införas en möjlighet att meddela interimistiska beslut om vistelseförbud.

Som framgått finns det redan ett generellt krav på att frågor om vistelseförbud ska handläggas skyndsamt. Vidare gäller ett beslut om vistelseförbud som huvudregel omedelbart och det är möjligt för åklagaren att avgöra en fråga om vistelseförbud utan att den mot vilken förbudet avses gälla underrättas. Om åklagaren väljer att underrätta personen som är aktuell för ett förbud innan frågan prövas är själva underrättelsen inte underkastad några formkrav utan åklagaren äger frågan om hur den ska ske.⁵ Enligt vår mening tillgodoser den nuvarande ordningen på ett generellt plan intresset av att åklagaren

⁵ Se 8 § andra stycket samt 10 och 15 §§ vistelseförbudslagen.

ska kunna meddela snabba och omedelbart gällande beslut. Det kan här även nämnas att utredningen föreslår en lagändring som förbättrar utsikterna till delgivning av beslut om vistelseförbud, vilket är en förutsättning för att straffansvar för överträdelse av förbudet ska kunna inträda. Förslagen i den delen är ägnade att ytterligare tillgodose nyss nämnda intresse. Till detta kommer att många av de som blir föremål för vistelseförbud är intagna i kriminalvårdsanstalt vid tidpunkten för förbudsfrågans väckande och i de fallen kan frågan om vistelseförbud enligt vistelseförbudslagen aktualiseras i samband med villkorlig frigivning.⁶

I de lagar om straffsanktionerade individuella förbud som liknar vistelseförbudslagen saknas en rätt för åklagare att meddela interimistiska beslut, så när som på lagen om tillträdesförbud till idrottsarrangemang, vilken dock tar sikte på en specifik situation som inte är för handen vid tillämpning av vistelseförbudslagen. Enligt våra direktiv har det emellertid framkommit att det kan finnas ett behov av att med än större skyndsamhet kunna besluta om vistelseförbud. I direktiven påtalas att ett tillfälligt beslut om vistelseförbud innan förbudsfrågan avgörs slutligt skulle kunna vara ett effektivt medel för att exempelvis hindra allvarlig brottslighet på allmänna platser. Vi delar uppfattningen att det kan finnas ett behov av att meddela ett beslut om vistelseförbud skyndsamt men menar som sagt att den nuvarande ordningen redan tillgodoser detta intresse.

En omedelbar brottspreventiv effekt av ett beslut om vistelseförbud är emellertid något svårare att se framför sig. De åklagare som utredningen har intervjuat har påpekat att det inte är troligt att en person som verkar i en kriminell miljö och har för avsikt att utföra ett allvarligt brott skulle låta sig hindras av ett ordinärt vistelseförbud. Ett beslut om vistelseförbud som förenas med villkor om elektronisk övervakning kan möjligen ge förutsättningar för Polismyndigheten att förhindra ett nära förestående brott, i och med att myndigheten kan följa när personen inträder i det förbjudna området och då ingripa mot denne. Det är dock inte särskilt vanligt att besluten förenas med ett sådant villkor och personen riskerar inte straffansvar för vistelser i andra områden, där brott kan begås. För att avvärja nära förestående brott finns därtill i regel andra medel, främst i form av de straffprocessuella tvångsmedlen – och för brott med anknytning till kriminella nätverk i synnerhet de hemliga av dessa tvångs-

⁶ Jfr 26 kap. 16 § brottsbalken.

medel – som är mer ändamålsenliga att tillgripa än ett interimistiskt gällande preventivt vistelseförbud.

Vid det möte som utredningen hållit med polisregion Väst har polisregionen framhållit att vistelseförbud skulle kunna vara en effektiv åtgärd för att förebygga brottslighet vid hastigt uppkomna och nära förestående konfliktsituationer mellan grupperingar i geografiskt närbelägna områden, i vilka omständigheterna kanske inte berättigar användandet av de straffprocessuella tvångsmedlen mot fler än några av ett flertal potentiellt involverade individer. Polisregionens erfarenhet är nämligen att ett vistelseförbud – trots att normalpåföljden för en överträdelse i typfallet är mildare än normalpåföljderna för de brottstyper som ett sådant förbud är avsett att förhindra – allt som oftast iakttas av den förbudsunderkastade personen, så även när förbudet saknar villkor om elektronisk övervakning. För det fall ett förbud med villkor om elektronisk övervakning skulle överträdas möter sanktioneringen av naturliga skäl inga särskilda svårigheter och även mot överträdelser av ordinära vistelseförbud har polisregionen oftast goda möjligheter att snabbt ingripa, inte minst tack vare att man genom kamerabevakning kan överblicka vilka som inträder i potentiella förbudsområden. Vistelseförbud skulle alltså kunna vara verkningsfulla även i akuta situationer. Trots det används förbuden inte i sådana situationer. Det tar nämligen, i vanliga fall, åtminstone några dagar att frambringa en utredning tillräckligt robust för att meddela ett vistelseförbud. Till denna handläggningstid ska läggas tidsutdräkten för andra åtgärder och åklagarens prövning. Från det att polisen underrättat sig om en konflikt av det slag som polisregionen har i åtanke till det att konflikten realiseras är det inte sällan en fråga om timmar. I de fallen skulle alltså en möjlighet att interimistiskt besluta om vistelseförbud kunna fylla en viktig funktion.

Såvitt vi förstår har Polismyndigheten ingen annan uppfattning än att interimistiska beslut om vistelseförbud skulle kunna vara ändamålsenliga i vissa fall, låt vara att polisregion Väst är den enda av polisregionerna som påtalat detta. Polisregionens uppgifter pekar i den riktningen att vistelseförbud bör kunna meddelas med ännu större skyndsamhet än vad det nuvarande systemet tycks ge möjlighet för. Det är emellertid svårt att bedöma om det bör införas en reglering om sådana beslut.

Även om interimistiska beslut skulle kunna fungera på ungefär det sätt polisregionen ser framför sig – att tillfälligt gällande förbud

i särskilt brådskande fall skulle få meddelas och då på ett knaprare underlag än vad nuvarande reglering tillåter – och tiden från förbudsfrågans väckande till meddelandet av ett förbud därmed kunna förkortas något – skulle ett interimistiskt beslut behöva delges den förbudsunderkastade parten för att få verkan. Till det kommer i vissa förbudsfall praktiska moment, som apterandet av och information till den enskilde om övervakningsutrustningen när det gäller villkor om elektronisk övervakning, för vilka tid måste avsättas. De processuella regler som vistelseförbudslagen stadgar – som huvudreglerna om kommunikation med den tilltänkta förbudspersonen innan ett ärende avgörs och att en förbudsperson som är under 18 år eller är tilltänkt för förbud med villkor om elektronisk övervakning ska förordnas ett offentligt biträde – är inte aktuella att eftersätta vid utformningen av en reglering om interimistiska beslut. Detta gör att det är svårt att se att en vistelseförbudsfråga – även om den får avgöras interimistiskt – skulle hinna handläggas och ett förbud åstadkommas straffrättslig verkan inom det tidsspann som polisregionen har i åtanke.

Vidare uppkommer frågan om hur stor individualpreventiv verkan ett vistelseförbud som beslutats interimistiskt skulle kunna ha i mer akuta konfliktsituationer. Även om vistelseförbuden normalt respekteras framstår det som högst tveksamt om någon i en mer akut situation skulle låta sig hindras av ett vistelseförbud. Till det kommer att en gruppering som avser att anlita någon för att utföra viss brottslighet inte sällan torde ha möjlighet att byta utförare för det fall den ursprungligen tilltänkta kandidaten träffas av ett vistelseförbud. Frågan kan också väckas vilken effekt ett förbud kan ha jämfört med andra polisiära åtgärder mot den person som misstänks komma att understödja eller delta i en konflikt. Exempelvis torde det i många fall vara möjligt för polisen att hålla sig underrättad om en sådan persons misstänkta förehavanden och förmana denne på något lämpligt sätt eller övervaka denne.

Sammanfattningsvis har vi svårt att se att interimistiska beslut om vistelseförbud skulle kunna få den effekt som önskas och i ljuset av att förbuden är av tämligen ingripande karaktär bedömer vi, åtminstone på det underlag som nu finns, att skälen inte är tillräckliga för att möjliggöra interimistiska beslut om dem.

4.4 Utökade möjligheter att delge beslut om vistelseförbud?

Förslag

Det ska införas en möjlighet för åklagare och domstol att besluta om att genomföra husrannsakan i syfte att delge ett beslut om vistelseförbud.

Enligt 9 § vistelseförbudslagen ska ett beslut om vistelseförbud delges den som förbudet avser. Trots att ett vistelseförbud som huvudregel gäller omedelbart inträder straffansvar vid överträdelse av ett förbud först då beslutet om förbudet har delgivits den person mot vilket det gäller.⁷ Delgivning sker enligt bestämmelserna i delgivningslagen (2010:1932). Av 9 § vistelseförbudslagen följer dock att det inte är tillåtet att använda s.k. surrogatdelgivning, spikning, kungörelsedelgivning eller tillgänglighetsdelgivning vid delgivning av beslut om vistelseförbud.⁸ De delgivningssätt som kan komma i fråga för att delge sådana beslut är alltså vanlig delgivning, muntlig delgivning, förenklad delgivning och stämningsmannadelgivning jämlikt 32 och 33 §§ delgivningslagen.

Åklagarmyndigheten har inte utfärdat någon rättslig vägledning om preventiva vistelseförbud och det saknas närmare uppgifter om hur de olika delgivningssätten används i ärenden om sådana förbud. Eftersom besluten innehåller kartor över förbudsområdet lär muntlig delgivning inte komma i fråga. Inte heller förenklad delgivning kan anses lämplig, eftersom delgivningstidpunkten inträffar först då två veckor förflutit från det att handlingen skickades.⁹ Ett beslut om vistelseförbud kan delges i samband med att den person som är aktuell för ett förbud hörs i ärendet. Detta tillvägagångssätt rekommenderas av Åklagarmyndigheten för delgivning av kontaktförbud.¹⁰

Enligt de åklagare som utredningen intervjuat tillämpas emellertid en ordning som går ut på att Polismyndigheten – om åklagaren vill gå vidare med dess skriftliga anmälan om vistelseförbud – vid ett

⁷ Prop. 2023/24:57 s. 45.

⁸ Jfr även 53 § delgivningslagen.

⁹ Jfr Åklagarmyndigheten, Rättslig vägledning 2023:1, *Kontaktförbud, Handläggning och beslut*, januari 2023, s. 55.

¹⁰ Åklagarmyndigheten, Rättslig vägledning 2023:1, *Kontaktförbud, Handläggning och beslut*, januari 2023, s. 54.

tillfälle förhör personen som är aktuell för förbud och vid ett annat tillfälle, sedan förbud meddelats, delger beslutet genom att läsa upp och överlämna beslutshandlingen till personen, som får kvittera den genom sin underskrift. Det ligger i sakens natur att den person som träffas av ett förbud vanligen uppehåller sig i förbudsområdet och främjar brottslig verksamhet där. Således sker förhör respektive delgivning allt som oftast i samband med att polispatrullerna i yttre tjänst sökt upp eller påträffat personen i det tilltänkta förbudsområdet. Åklagarna menar att det därför mycket sällan uppkommer några problem med att delge beslutet trots att så inte sker i samband med förhör. Enligt deras erfarenhet tar delgivning i regel ett par veckor från det att beslutet meddelats. Polismyndigheten har under utredningsarbetet framhållit att behovet av utökade delgivningsmöjligheter inte kan betecknas som trängande, men att det i vissa fall skulle kunna vara en fördel att använda husrannsakan i delgivningssyfte.

Det sagda hindrar inte att det i enskilda fall kan uppkomma delgivningssvårigheter. Det är exempelvis tänkbart att en person som träffats av ett vistelseförbud och har för avsikt att undanhålla sig delgivning bara gör mycket korta besök i förbudsområdet, med svårigheter för polisen att där påträffa denne som följd. Saknas känt hemvist eller om personen vid försök till delgivning vid bostaden inte öppnar är möjligheterna till framgång med stämningssmannadelgivning också begränsade. En stämningssman saknar nämligen befogenhet att använda tvång för att bereda sig tillträde till en bostad där den eftersökte vistas.¹¹

Mot den bakgrunden finns skäl att – även om behovet av detta för närvarande inte är framträdande – utöka möjligheterna att delge personer som kan försöka undandra sig delgivning av beslut om vistelseförbud. Närmast till hands för att åstadkomma detta ligger husrannsakan i delgivningssyfte, vilket är ett tvångsmedel som var förbehållet det straffprocessuella området fram till den 1 juli 2025, då möjligheten till delgivning av kontaktförbud genom husrannsakan infördes. Till skillnad från nämnd lag tar vistelseförbudslagen visserligen inte sikte på en skyddspersons rätt till trygghet, frihet och frid utan på det allmänna intresset av att förebygga allvarlig kriminalitet på särskilda platser. Nämnda skyddsintresse är inte desto mindre mycket angeläget och liksom för kontaktförbud är ett effektivt delgivningsförfarande avgörande för sanktioneringen av förbuden. Att genomföra husrann-

¹¹ Jfr 46 § delgivningslagen e contrario.

sakan i delgivningssyfte bör därför kunna komma i fråga även för beslut om vistelseförbud.

Husrannsakan i delgivningssyfte medför en inskränkning av det grundlagsstadgade skyddet i 2 kap. 6 § första stycket regeringsformen som den enskilde åtnjuter, liksom i den enskildes rätt till privatliv och till sitt hem enligt artikel 8 i Europakonventionen. Åtgärden syftar till att förebygga brott, vilket ändamål i och för sig är godtagbart för en begränsning av skyddet i regeringsformen och rätten enligt Europakonventionen.¹² I ljuset av vistelseförbudens syfte att förhindra allvarlig kriminalitet och att ett effektivt delgivningsförfarande är avgörande för sanktioneringen av förbuden bedömer vi att den begränsning av skyddet i 2 kap. 6 § första stycket regeringsformen och rätten i artikel 8 i Europakonventionen som husrannsakan i delgivningssyfte innebär är proportionerlig i förhållande till detta intresse förutsatt att den används endast i fall där andra delgivningssätt är otillräckliga. Regleringen bör utformas med bestämmelsen i 5 § kontaktförbudslagen som förebild.

Husrannsakan i delgivningssyfte bör alltså, liksom enligt kontaktförbudslagen, få vidtas endast om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som den innebär för personen som förbudet avses gälla mot eller för något annat motstående intresse. Det förutsätter att mindre ingripande metoder för delgivning inte är tillräckliga, dvs. att försök att delge beslutet på andra sätt har misslyckats eller bedöms som utsiktslösa.

Ett beslut om vistelseförbud kan prövas av tingsrätten enbart om personen som träffats av förbudet begär det.¹³ Upphävs åklagarens beslut om vistelseförbud i sagda instans och avgörandet sedan ändras av högre rätt, eller inskränker tingsrätten vistelseförbudet, behöver beslutet emellertid delges på nytt för att straffansvar för överträdelse av förbudet ska kunna inträda. Även domstol bör alltså få möjlighet att besluta om husrannsakan för delgivning.

Avslutningsvis kan framhållas att våra förslag i denna del har utformats i nära anslutning till motsvarande bestämmelser i kontaktförbudslagen. De bestämmelserna kan rent språkligt läsas så att det räcker att ett delgivningsförsök har misslyckats för att husrannsakan ska få vidtas, men de måste naturligtvis förstås så att det förutsätts att mindre ingripande metoder än delgivning genom husrannsakan inte

¹² Jfr 2 kap. 21 § regeringsformen och artikel 8.2 Europakonventionen.

¹³ Jfr 21 § vistelseförbudslagen.

är tillräckliga (jfr prop. 2024/25:123 s. 116). Även om lagtexten inte kan anses vara helt optimalt utformad torde den förstås och tillämpas på det sätt som är avsett och vi har därför inte sett skäl att avvika från vad som föreskrivs i kontaktförbudslagen.

4.5 Ett utvidgat straffansvar för hindrande av elektronisk övervakning av preventiva vistelseförbud?

Förslag

Tillämpningsområdet för bestämmelsen om hindrande av elektronisk övervakning i 30 § vistelseförbudslagen ska utvidgas så att det straffbara området även omfattar hantering av övervakningsutrustningen på ett sätt som är ägnat att försvåra övervakningen.

Vidare ska straffbestämmelsen delas upp så att uppsåtliga respektive grovt oaktsamma gärningar regleras var för sig. Brottsrubriceringen ska därmed ändras till *hindrande eller försvårande av elektronisk övervakning av vistelseförbud* respektive *oaktsamt hindrande eller försvårande av elektronisk övervakning av vistelseförbud* och för uppsåtliga brott bör straffskalan skärpas.

I linje med det utvidgade tillämpningsområdet ska bestämmelsen i 31 § vistelseförbudslagen ändras på så sätt att Polismyndigheten får registrera och ta fram uppgifter om den övervakades position även när en pågående elektronisk övervakning försvåras. Som en följd av utvidgningen ska även bestämmelsen i 17 § första stycket 3 om vad ett beslut om vistelseförbud med villkor om elektronisk övervakning ska ange också ändras.

Ett beslut om vistelseförbud kan som bekant förenas med villkor om elektronisk övervakning. Ett sådant villkor innebär i praktiken att den som förbudet gäller under hela övervakningstiden bär en sändare i form av en elektronisk fotboja, genom vilken Polismyndigheten kan registrera och ta fram uppgift om den övervakades position. Syftet med övervakningen är att underlätta kontrollen av förbudets efterlevnad och att avskräcka från överträdelser.¹⁴ När ett beslut om vistelseförbud med villkor om elektronisk övervakning

¹⁴ Prop. 2023/24:57 s. 59. Jfr även Ds 2023:17 s. 123–125.

har meddelats, är den som förbudet avser skyldig att medverka till att den elektroniska övervakningen kommer till stånd och kan fortgå.¹⁵ Bestämmelsen innebär att den förbudet avser är skyldig att sätta på sig eller låta sig apteras utrustningen samt bära och sköta den på det sätt som krävs för att övervakningen ska kunna genomföras.¹⁶

Sistnämnda form av medverkan förutsätter förstås att den som förbudet avser är informerad. Enligt 17 § vistelseförbudslagen ska det av åklagarens beslut om vistelseförbud med villkor om elektronisk övervakning framgå när övervakningen ska inledas och hur det ska ske, vad den som förbudet avser är skyldig att göra för att medverka till att den elektroniska övervakningen kommer till stånd och kan fortgå, samt vilken påföljd som hindrande av elektronisk övervakning kan medföra. Som framgått ovan ska ett beslut om vistelseförbud enligt 9 § delges. Enligt uppgifter från Polismyndigheten delges i samband med ett beslut om vistelseförbud, även ett informationsblad benämnt *Information om din elektroniska övervakning*, som personen förbudet avser får kvittera. Informationsbladet innehåller närmare praktiska anvisningar om hur övervakningsutrustningen, som består av en elektronisk fotboja, ett batteripaket, en laddare med strömladd och i förekommande fall en fast basstation, ska skötas.

Den som har meddelats ett vistelseförbud med villkor om elektronisk övervakning och som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet hindrar att den elektroniska övervakningen kommer till stånd eller kan fortgå döms enligt 30 § vistelseförbudslagen för hindrande av elektronisk övervakning till böter eller fängelse i högst ett år. Med att hindra att den elektroniska övervakningen kommer till stånd avses att personen underlåter att medverka till att övervakningen kan inledas, t.ex. genom att vägra att sätta på sig den elektroniska fotbojan. När det gäller övervakningens fortgång kan såväl handling – att exempelvis störa eller förstöra utrustningen – som underlåtenhet att sköta utrustningen på det sätt som funktionen kräver, t.ex. att inte tillse att batterierna i utrustningen är laddade, utgöra ett hindrande i straffbestämmelsens mening. Straffansvaret omfattar som sagt såväl uppsåtliga som grovt oaktsamma brott. Ansvaret för grov oaktsamhet är i första hand förbehållet fall där den agerande varit medvetet oaktsam.¹⁷

¹⁵ 7 § andra stycket vistelseförbudslagen.

¹⁶ Jfr prop. 2023/24:57 s. 84, 90 och 91.

¹⁷ Prop. 2023/24:57 s. 95 och 96.

Den 1 juli 2025 utvidgades motsvarande kriminalisering vid kontaktförbud med villkor om elektronisk övervakning till att omfatta även sådan hantering av den elektroniska utrustningen som är ägnad att försvåra övervakningen. Som skäl för ändringen hänvisades till att straffbestämmelsen om hindrande av elektronisk övervakning utgör det enda påtryckningsmedlet för att säkerställa att den som har meddelats ett förbud medverkar till en elektronisk övervakning och till att det finns ett starkt intresse av att den elektroniska övervakningen fungerar utan att ge upphov till onödiga larm och uttryckningar. Det angavs också att en utvidgning av det straffbara området skulle kunna bidra till att minska risken för att skyddspersonen utsätts för onödig stress och oro till följd av att bli kontaktad av polisen i händelse av ett larm.¹⁸

Även om det kan ifrågasättas om enbart olägenheter för polisen vid övervakningen kan åberopas som ett skäl för kriminalisering är det naturligtvis, såvida det inte finns några sakliga skillnader mellan olika områden, rimligt att den straffrättsliga regleringen som gäller hindrande av elektronisk övervakning ser likadan ut på olika områden.

I relation till lagen om kontaktförbud kan det visserligen sägas att det vid preventiva vistelseförbud inte finns någon skyddsperson som kan utsättas för onödig stress och oro, men samtidigt är det – eftersom vistelseförbuden kan avse större områden – tydligt att det i vissa avseenden är svårare att upprätthålla ett vistelseförbud än att upprätthålla ett kontaktförbud om den elektroniska övervakningen inte fungerar. Till detta ska läggas att förutsättningarna för att meddela vistelseförbud är sådana att förbuden knyts till allvarlig gängrelaterad brottslighet. Mot den bakgrunden gör vi bedömningen att straffbestämmelsen som tar sikte på elektronisk övervakning i lagen om preventiva vistelseförbud bör ha ett tillämpningsområde som motsvarar det som gäller i lagen om kontaktförbud.

I lagen om kontaktförbud skedde, i samband med att straffbestämmelsen i 25 § vidgades till att omfatta hantering av den elektroniska utrustningen på ett sätt som är ägnat att försvåra övervakningen, en differentiering av straffbestämmelsen så att uppsåtliga brott fick en straffskala som sträcker sig från allmänt fängelseminimum upp till fängelse i ett år, medan straffskalan för grovt oaktsamma brott går från böter till fängelse i ett år.

¹⁸ Prop. 2024/25:123 s. 91 och 92.

Också vad gäller motsvarande brott i lagen om preventiva vistelseförbud finns goda skäl att i straffskalorna återspegla den skillnad som finns mellan grovt oaktsamma och uppsåtliga brott. Den relativt begränsade straffskärpning som detta innebär för uppsåtliga brott, dvs. att straffminimum höjs från böter till allmänt fängelseminimum, framstår – med hänsyn till de skäl som ligger bakom ett preventivt vistelseförbud och med beaktande av hur straffskalan för motsvarande brott i lagen om kontaktförbud redan ser ut – som motiverad.

Kontaktförbud respektive vistelseförbud tar, som berörts ovan, sikte på olika skyddsintressen. Emellertid utgör de båda straffsanktionerade individuella förbud mot att befinna sig på en viss plats och förenas de med villkor om elektronisk övervakning fungerar övervakningen på samma sätt i praktiken. Regleringen kan därför utformas med bestämmelsen i 25 § kontaktförbudslagen som förebild. Som en konsekvens av detta förslag bör Polismyndigheten ges möjlighet att registrera och ta fram uppgifter om den övervakades position även när en pågående elektronisk övervakning försvåras. Bestämmelsen i 31 § vistelseförbudslagen bör ändras i enlighet med detta. Förslaget att utvidga det straffbara området föranleder därtill en ändring av bestämmelsen i 17 § första stycket 3 om vad som ska anges i ett beslut om vistelseförbud med villkor om elektronisk övervakning.

5 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

5.1 Ikraftträdande

Förslag

Lagändringarna ska träda i kraft den 1 oktober 2027.

Även om behovet av att få använda husrannsakan för delgivning av beslut om preventiva vistelseförbud och av ett utökat straffansvar för överträdelser av förbud som villkorats elektronisk övervakning inte kan betecknas som akut är utredningens uppfattning att de föreslagna ändringarna bör träda i kraft så snart som möjligt. Med hänsyn till den tid som kan beräknas gå åt för remissförfarandet, den fortsatta beredningen inom Regeringskansliet och riksdagsbehandlingen bör det kunna ske tidigast den 1 oktober 2027. Vi föreslår därför detta datum för ikraftträdande.

5.2 Övergångsbestämmelser

Bedömning

Några särskilda övergångsbestämmelser behövs inte.

Av 2 kap. 10 § regeringsformen följer att ingen får dömas till straff eller annan brottspåföljd för en gärning som inte var belagd med brottspåföljd när den begicks och att det inte heller får dömas till svårare brottspåföljd för gärningen än den som var föreskriven då gärningen begicks. Principen om förbud mot retroaktiv tillämpning

av straffbud till den tilltalades nackdel är vidare Europakonventionsstadgad genom artikel 7 punkten 1 och promulgerad i 5 § lagen (1964:163) om införande av brottsbalken, av vars andra stycke det även följer att om en ny lag ger ett straffrättsligt förmånligare resultat för den tilltalade så är huvudregeln att den ska tillämpas retroaktivt.

Några särskilda övergångsbestämmelser behövs därför inte för straffbestämmelsen 30 § vistelseförbudslagen.

Ändringsförslaget rörande 9 § vistelseförbudslagen omfattar regler av mer processuellt slag och det saknas skäl att frångå utgångspunkten att nya regler ska börja tillämpas genast efter ikraftträdandet. Inte heller med anledning av detta förslag bör alltså några övergångsbestämmelser införas.

6 Konsekvenser

6.1 Inledning

I och med detta delbetänkande lämnar utredningen förslag om ändringar av vistelseförbudslagen. Av 2 § förordningen (2024:183) om konsekvensutredningar följer att det i ett sådant fall ska redovisas en konsekvensutredning. En sådan utredning ska innehålla dels en redogörelse för vad som räknas upp i bestämmelsen i 6 §, av bl.a. de spörsmål – eller problem om man så vill – som utredningen identifierat och alternativen för att lösa ut dem, dels en analys bestående av beskrivningar samt en redogörelse och en bedömning enligt vad som föreskrivs i 7 §, vilken tar sikte på eventuella kostnader förslagen för med sig och andra konsekvenser som de kan få. Vid kostnadsökningar eller intäktsminskningar för staten, kommuner eller regioner ska utredningen i enlighet med 15 § kommittéförordningen (1998:1474) föreslå en finansiering. Därutöver följer det av utredningens direktiv att vi har att särskilt redovisa vilka konsekvenser som förslagen kan få för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet.

I delbetänkandets överväganden beskrivs löpande de problem som framstår som aktuella och de förändringar som framstår som motiverade för att möta dessa problem. Där utvärderas även för- och nackdelar med de alternativ som vi bedömer finns för att uppnå förändringarna. I övervägandena finns också en bedömning av förslagets förenlighet med Europakonventionen och dess tilläggsprotokoll.

Återstår gör således analysen av eventuella konsekvenser av våra författningsförslag, vilken görs i det följande.

6.2 Konsekvenser för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet

Bedömning

De lagändringar vi föreslagit torde kunna förväntas leda till att frekvensen av både misstänkta överträdelser av straffbestämmelsen i 30 § vistelseförbudslagen och lagföringar av överträdelserna ökar marginellt. Det kan inte uteslutas att förslagen leder till att förbudsgrundande brottslighet minskar i viss mån. Förslagen bedöms inte ha någon egentlig påverkan på det brottsförebyggande arbetet.

Det framstår för närvarande som att svårigheter med att delge beslut om vistelseförbud är sällsynta. Att husrannsakan får användas för delgivning av besluten kommer sannolikt inte att påverka vare sig brottsligheten eller det brottsförebyggande arbetet i någon större utsträckning. Det hindrar inte att lagändringen kan ha betydelse i enskilda situationer.

Förslagen om ändringar i straffbestämmelsen om hindrande av elektronisk övervakning innebär dels att straffansvaret utökas till hantering av den elektroniska utrustningen på ett sätt som är ägnat att försvåra övervakningen, dels att straffskalan för uppsåtliga brott skärps genom att böter utmönstras från den. I och med att det straffbara området utvidgas är det sannolikt att antalet misstänkta överträdelser av straffbestämmelsen ökar något. Vi antar att den marginella ökningen kommer att vara fem procent. Med utgångspunkt i antalet Åklagarmyndighetens beslut rörande brottsmisstankar om överträdelse av vistelseförbud med villkor om elektronisk övervakning för år 2025, som var 31, innebär antagandet att antalet misstänkta överträdelser av vistelseförbud per helår som lagändringarna är i kraft, dvs. från och med år 2028, kommer att uppgå till cirka 33. Samtidigt kan det även för dessa slags förbud antas att straffhotet för överträdelser i viss mån avskräcker från förbudsgrundande brottslighet, låt vara att det inte låter sig bedömas hur stor denna effekt är.

En straffskärpning på det sätt vi föreslår innebär en smärre utökning av möjligheterna att använda vissa tvångsmedel, som husrannsakan, i samband med utredningen om uppsåtliga brott. Det kan i

någon utsträckning ha betydelse för möjligheten att utreda brott mot lagen.

Sammanfattningsvis kan det antas att frekvensen av både överträdelser av straffbuden i 30 § vistelseförbudslagen och lagföringar av överträdelserna kommer att öka något, men ökningen bör i båda fallen vara mycket liten. Det kan inte uteslutas att ändringarna av straffbestämmelsen medför ytterligare avskräckning från förbudsgrundande brottslighet, vilket kan leda till att sådan brottslighet minskar.

Förslagen bedöms inte ha någon egentlig påverkan på det brottsförebyggande arbetet.

6.3 Ekonomiska konsekvenser

Bedömning

Förslagen bedöms medföra ringa kostnader för vissa av rättsväsendets myndigheter, vilka kan rymmas inom respektive myndighets befintliga anslag.

Förslaget om att utöka tillämpningsområdet för straffbestämmelsen i 30 § vistelseförbudslagen kan, som vi berört ovan, antas leda till en femprocentig ökning av antalet överträdelser och därmed också en motsvarande ökning av antalet ärenden om brottsmisstankar som Polismyndigheten respektive Åklagarmyndigheten har att utreda och handlägga. Under år 2025 meddelades, som framgått ovan, beslut om 31 brottsmisstankar om överträdelser av straffbestämmelsen. Av dessa var två beslut åtal för hindrande av elektronisk övervakning (av vistelseförbud). Mot denna bakgrund kan det förväntas att enbart en mindre del av Åklagarmyndighetens beslut rörande brottsmisstankar om överträdelser av vistelseförbud med sådana villkor som det nu är fråga om kommer att avse åtal. Den femprocentiga ökningen av antalet misstänkta vistelseförbudsöverträdelser bör alltså inte medföra någon nämnvärd kostnadsökning för Åklagarmyndigheten. Inte heller Polismyndighetens kostnader för utredning av misstankar om vistelseförbudsöverträdelser lär öka nämnvärt.

Vi bedömer att det inte finns behov av några särskilda informations- eller utbildningsinsatser och att det inte behöver tas någon särskild hänsyn till sådana åtgärder när det gäller tidpunkten för ikraft-

trädande. Differentieringen av straffbestämmelsen i 30 § vistelseförbudslagen lär kräva smärre anpassningar av de allmänna domstolarnas, Domstolsverkets, Polismyndighetens och Åklagarmyndighetens verksamhetsstöd och eventuellt andra it-system, liksom mindre uppdateringar av handböcker, informationsmaterial och liknande. Sådana uppdateringar kan också tänkas behövas avseende ändringen av 9 § vistelseförbudslagen. Kostnaderna för detta torde vara ringa och av engångskaraktär och lär kunna rymmas inom respektive myndighets befintliga anslag.

För oaktsamt hindrande eller försvårande av elektronisk övervakning av vistelseförbud är – vilket följer av våra förslag – normalpåföljden böter. Utmönstringen av böter ur straffskalan för uppsåtliga överträdelse av straffbestämmelsen i 30 § vistelseförbudslagen innebär visserligen att straffnivån höjs generellt för uppsåtliga gärningar. Mot bakgrund av det förhållandevis mindre antal brottsmisstankar som redovisats ovan kan antalet lagföringar av uppsåtliga brott, vilka normalt förskyller påföljder för vars verkställighet Kriminalvården ansvarar, inte antas bli stort. Sammantaget bör lagändringarna inte medföra någon nämnvärd ökning av Kriminalvårdens kostnader.

6.4 Övriga konsekvenser och utvärdering

Bedömning

Förslagen bedöms inte få några större konsekvenser för den enskildes fri- och rättigheter. Konsekvenserna av förslagen bör kunna utvärderas tidigast fem år efter det att ändringarna trätt i kraft.

Meddelandet av ett vistelseförbud mot ett barn som är 15 år eller äldre har lagstiftaren bedömt vara förenligt med såväl FN:s barnrättskonvention, som sedan den 1 januari 2020 gäller som svensk lag, som Sveriges åtaganden enligt andra internationella överenskommelser om dessa rättigheter.¹ Förslagen som tog form i vistelseförbudslagen var underställda ett krav på iakttagande av flera rättssäkerhetsprinciper som bl.a. stadgas i FN-konventionen, däribland proportionalitets-

¹ Jfr artikel 1 i FN:s barnrättskonvention och lagen (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter. Jfr vidare exempelvis även Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (EUT C 202/02, 2016), artikel 24.

principen – vilken gör sig starkt gällande när den som utsätts för statlig maktutövning är underårig – samt principen om barnets bästa. Frågan om förenlighet med bl.a. konventionen övervägdes särskilt under lagstiftningsarbetet med vistelseförbudslagen.²

Våra ändringsförslag av vistelseförbudslagen omfattar inte åldersgränsen under vilken en person inte får meddelas förbud. Således menar vi att förbud även i fortsättningen ska kunna meddelas barn som är 15 år eller äldre. Genomförs lagförslagen påverkas denna grupp på i princip samma sätt som gruppen förbudsaktuella personer som är 18 år eller äldre. Vi föreslår inte någon förändring av det generella kravet på proportionalitet och därmed kan en persons unga ålder tillmätas betydelse för frågan om ett förbud bör utfärdas och principerna om proportionalitet samt barnets bästa få genomslag i tillämpningen. Sammanfattningsvis måste förslagen bedömas vara förenliga med FN:s barnrättskonvention.

Ett av våra förslag går ut på att husrannsakan ska få användas för delgivning av beslut om vistelseförbud. Husrannsakan innebär ofrånkomligen ett intrång i den personliga integriteten hos i vart fall den som ska delges. Som vi konstaterat ovan är delgivningssvårigheter för närvarande sällsynta och åtgärden kan i nuläget inte förväntas användas annat än i ett fåtal fall. Genomförs förslaget kan det antas leda till motsvarande antal intrång i den personliga integriteten. Förslagen i övrigt bedöms inte påverka på den enskildes fri- och rättigheter på något nämnvärt sätt.

Förslagen bedöms varken ha någon påverkan på den enskildes möjligheter att försvara sig mot brottsmisstankar eller utföra sin talan i en fråga om vistelseförbud. Förslagen bedöms inte heller påverka utförandet av uppdrag som försvarare eller ombud för parter i brottmål eller domstolsärenden som rör förbuden.

Konsekvenserna bör kunna utvärderas tidigast fem år efter ikraftträdandet av lagändringarna. En sådan utvärdering kan göras genom en granskning av Åklagarmyndighetens statistik över ansökningar och beslut om vistelseförbud samt ärenden om överträdelser av förbuden och – vad avser ändringen av 30 § vistelseförbudslagen – den officiella kriminalstatistiken om påföljder för överträdelser av straffbestämmelsen.

Avslutningsvis bedömer vi att förslagen inte inskränker den kommunala självstyrelsen.

² Jfr prop. 2023/24:57, s. 73 och 74 samt Ds 2023:17, t.ex. s. 42–45, 61, 62, 90, 91 och 94.

7 Författningskommentar

Förslaget till lag om ändring i lagen (2024:7) om preventiva vistelseförbud

9 §

Ett beslut om vistelseförbud ska delges den som förbudet avser. Delgivning får inte ske enligt 34–38 eller 47–51 §§ delgivningslagen (2010:1932).

Om försök till delgivning har misslyckats eller bedöms som utsiktslösa, får husrannsakan göras för att söka efter den som ska delges ett beslut om vistelseförbud. Husrannsakan får göras i den eftersöktes bostad eller i något annat hus, rum eller slutet förvaringsställe som tillhör eller disponeras av honom eller henne. Detsamma gäller en lokal som är tillgänglig för allmänheten. Om det finns synnerliga skäl att anta att den eftersökte uppehåller sig hos någon annan, får husrannsakan göras även hos den personen. Vid husrannsakan ska 28 kap. 3 a och 6 §§, 7 § första och andra styckena och 9 och 10 §§ rättegångsbalken tillämpas.

Ett beslut om husrannsakan för delgivning meddelas av åklagaren eller rätten. Rätten får ta upp frågan om husrannsakan självmant eller på yrkande av åklagaren.

Paragrafen, som innehåller bestämmelser om delgivning av beslut om vistelseförbud, ändras på så sätt att det införs en möjlighet att vidta husrannsakan i syfte att delge beslut om sådana förbud; detta med bestämmelsen i 5 § kontaktförbudslagen som förebild.

Av det första stycket framgår att ett beslut om vistelseförbud ska delges den som förbudet avser, i den ordning som föreskrivs i delgivningslagen. Av andra meningen framgår att s.k. surrogatdelgivning, spikning och kungörelsedelgivning inte är tillåtna sätt att delge beslut om vistelseförbud på. Eftersom det inte särskilt anges att tillgänglighetsdelgivning får användas, är inte heller den delgivningsformen tillåten.¹

¹ Jfr 53 § delgivningslagen.

Ett nytt *andra stycke* har införts som innebär att husrannsakan får företas för eftersökande av den som ska delges ett beslut om vistelseförbud. Syftet med ändringen är att utöka möjligheterna att delge beslut om vistelseförbud till personer som försöker undandra sig delgivning. Husrannsakan får dock vidtas endast om mindre ingripande metoder för delgivning inte är tillräckliga. Det räcker alltså inte att man försökt delge beslutet på ett av de tillåtna sätten, utan möjligheten till delgivning genom de andra tillåtna delgivningssätten ska ha uttömts eller bedömas vara utsiktslösa.² Slutsatsen att ett delgivningssätt inte har några utsikter till framgång får naturligtvis inte göras lättvindigt utan måste vila på goda grunder.³

Vad gäller bestämmelsens tillämpning i rummet får husrannsakan företas i den eftersöktes bostad eller i något annat hus, rum eller slutet förvaringsställe som tillhör eller disponeras av honom eller henne, så även i en lokal som är tillgänglig för allmänheten. Med sistnämnda lokalitet avses exempelvis butiker, restauranger, teater- och biograflokaler och liknande utrymmen, oavsett om lokalens entré är föremål för kontroll av något slag och oavsett om det krävs betalning för att beviljas inträde eller ej. Genom hänvisningen till 28 kap. 10 § rättegångsbalken får husrannsakan vidtas även på platser som är öppna men ändå inte är helt tillgängliga för allmänheten, exempelvis gårdsplaner, fabriksområden samt upplags- och byggnadsplatser.⁴ Vidare får med stöd av det andra stycket – om det finns synnerliga skäl att anta att den som eftersöks för delgivning av vistelseförbudet uppehåller sig hos någon annan – husrannsakan göras hos även den personen. Sådana skäl föreligger om en faktisk omständighet påtagligt visar att det med fog kan förväntas att den eftersökte finns där husrannsakan genomförs.⁵

Hänvisningen till 28 kap. 3 a § innebär att husrannsakan får beslutas endast om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som den innebär för personen som förbudet avser eller för något annat motstående intresse. Vid denna proportionalitetsbedömning ska den integritetskränkning som husrannsakan medför, vilken kan variera beroende på platsen som blir föremål för åtgärden och övriga omständigheter, vägas mot intresset av att förbudsbeslutet kan del-

² Jfr prop. 2024/25:123 s. 116 och 117.

³ Jfr prop. 1994/95:188, s. 21.

⁴ Jfr 28 kap. 3 § rättegångsbalken och Fitger, P., Sörbom, M., Eriksson, T., Hall, P., Palmkvist, R. & Renfors, C., *Rättegångsbalken*, Version 99, 2025-12-10 (JUNO), kommentaren till 28 kap. 10 §.

⁵ JO 1985/86 s. 149.

ges och att straffansvar för överträdelse av vistelseförbudet därmed kan inträda. Hänvisningar görs också till 28 kap. 6 § om hur åtgärden ska verkställas, 28 kap. 7 § första och andra styckena om närvaro av vittne m.fl. vid husrannsakan, samt 28 kap. 9 § om protokoll och bevis på att husrannsakan företagits.

Enligt det *tredje stycket*, som är nytt, får beslut om husrannsakan för delgivning meddelas av åklagaren eller rätten. Av 7 § delgivningslagen följer att den myndighet som handlägger ett ärende ska se till att delgivning sker. I de allra flesta fall är det alltså åklagaren som har att besluta om husrannsakan för delgivning. Överklagas beslutet om vistelseförbud är det emellertid domstolen som handlägger det överklagade ärendet eller brottmålet som ska tillse att beslutet delges och inom ramen för detta ansvar kan det bli aktuellt att pröva om husrannsakan bör användas. Åtgärden bör dock av proportionalitetshänsyn endast komma i fråga om domstolen meddelat ett nytt beslut om vistelseförbud som behöver delges för att få straffrättslig verkan mot den enskilde. Så kan exempelvis vara fallet om domstolen inskränker ett av åklagaren meddelat beslut om vistelseförbud, eller om högre rätt bifaller ett överklagande från åklagaren och därigenom förordnar att dennes ursprungliga beslut om vistelseförbud ska gälla. Av stycket framgår också att rätten får ta upp frågan om husrannsakan självmant eller på yrkande av åklagaren.

Övervägandena finns i avsnitt 4.4.

17 §

Ett beslut om vistelseförbud med villkor om elektronisk övervakning ska, utöver det som anges i 16 §, ange

1. när den elektroniska övervakningen ska inledas och hur det ska ske,
2. vad den som förbudet gäller mot är skyldig att göra för att medverka till att övervakningen kommer till stånd och kan fortgå, och
3. vilken påföljd som hindrande *eller försvårande* av elektronisk övervakning av vistelseförbud enligt 30 § kan medföra.

Paragrafen innehåller ytterligare bestämmelser (jfr 16 §) om vad ett beslut om vistelseförbud med villkor om elektronisk övervakning ska innehålla.

Den *tredje punkten* ändras till följd av att det straffbara området enligt 30 § utvidgas.

Övervägandena finns i avsnitt 4.5.

30 §

Den som har meddelats ett vistelseförbud med villkor om elektronisk övervakning och som hindrar att den elektroniska övervakningen kommer till stånd eller kan fortgå, *eller som i övrigt hanterar den elektroniska utrustningen på ett sätt som är ägnat att försvåra övervakningen*, döms för *hindrande eller försvårande av elektronisk övervakning* av vistelseförbud till fängelse i högst ett år.

Den som av grov oaktsamhet begår en gärning som avses i första stycket, döms för oaktsamt hindrande eller försvårande av elektronisk övervakning av vistelseförbud till böter eller fängelse i högst ett år.

Paragrafen, som innehåller bestämmelser om straffansvar för hindrande av elektronisk övervakning, ändras på så sätt att det straffbara området utvidgas till att omfatta även sådan hantering av den elektroniska utrustningen som är ägnad att försvåra övervakningen. Vidare differentieras straffbestämmelsen så att det för uppsåtliga brott gäller en skärpt straffskala som sträcker sig från allmänt fängelseminimum upp till fängelse ett år, medan det för grovt oaktsamma gärningar gäller en straffskala som går från böter till fängelse i högst ett år. Uppåtliga brott ges beteckningarna hindrande eller försvårande av elektronisk övervakning av vistelseförbud, medan grovt oaktsamma brott ges beteckningarna oaktsamt hindrande eller försvårande av elektronisk övervakning av vistelseförbud. Brott mot straffbestämmelserna i paragrafen kan alltså rubriceras på fyra olika sätt beroende på vilket av momenten hindrande eller försvårande och vilken av skuldformerna uppsåt eller grov oaktsamhet som är för handen.

Det straffbara området omfattar redan uppsåtliga eller grovt oaktsamma gärningar som innebär att den elektroniska övervakningen faktiskt har hindrats från att komma till stånd eller fortgå. Beträffande denna del av det straffbara området hänvisas till författningskommentaren i prop. 2023/24:57 s. 95 och 96.

Ändringarna av paragrafen innebär att den motsvarar 25 § lagen om kontaktförbud⁶ i fråga om straffansvarets omfattning och straffskalornas utformning.

Utvidgningen av det straffbara området sker genom ändringar av det *första stycket*. Med lokutionen ”ägnat att försvåra övervakningen” avses förfaranden som typiskt sett leder till att den elektroniska övervakningen obstrueras, störs, eller på annat sätt inte fungerar som avsett. För straffbarhet krävs i den delen inte att övervakningen faktiskt

⁶ I dess senaste lydelse 2025:561, av den 1 juli 2025.

har hindrats, i bemärkelsen upphört eller omöjliggjorts, utan i objektiv mening räcker det med något som typiskt sätt utgör ett försvårande av övervakningen. Försvårandet kan ske genom såväl handlande, såsom att göra åverkan på utrustningen eller försöka manipulera den på olika sätt, som underlåtenhet – exempelvis underlåtenhet att ladda utrustningens batterier på föreskrivet sätt. En hantering av övervakningsutrustningen som medför att utrustningen larmar Polismyndigheten talar i allmänhet för att hanteringen varit ägnad att försvåra övervakningen. Vid bedömningen av om ett förfarande varit ägnat att försvåra övervakningen kan de instruktioner som ett beslut om vistelseförbud med villkor om elektronisk övervakning ska innehålla vara av betydelse, liksom annan information från myndigheten till den som förbudet avser om hur utrustningen fungerar.

Det straffbara området beträffande försvårande av elektronisk övervakning av vistelseförbud är avgränsat till hantering av den elektroniska utrustningen, men med lokutionen ”i övrigt hanterar” avses enligt regleringen i kontaktförbudslagen inte bara direkta åtgärder med utrustningen. Att den som förbudet avser underlåter att inställa sig till kontroller av utrustningen framhålls i författningskommentaren till motsvarande paragraf i kontaktförbudslagen som exempel på en straffbar hantering (se prop. 2024/25:123, s. 120).

Brottsbeteckningen i första stycket ändras till hindrande eller försvårande av elektronisk övervakning av vistelseförbud och förbehålls uppsåtliga gärningar. Böter utmönstras ur straffskalan, som därigenom skärps till fängelse i högst ett år. Att böter inte längre ingår i straffskalan för brott som begås med uppsåt innebär att straffnivån höjs generellt för uppsåtliga gärningar.

Bestämmelsen om straffansvar för grovt oaktsamma gärningar flyttas till ett nytt *andra stycke* och förses med de nya brottsbeteckningarna oaktsamt hindrande eller försvårande av elektronisk övervakning av vistelseförbud. Av bestämmelsen framgår att straffskalan för den som av grov oaktsamhet begår en gärning som avses i första stycket är böter eller fängelse i högst ett år.

Övervägandena finns i avsnitt 4.5.

31 §

Uppgifter om den övervakades position vid elektronisk övervakning får registreras och tas fram endast i samband med att

1. den övervakade träder in i eller vistas inom det område som avses i 1 §, eller
2. en beslutad elektronisk övervakning hindras *eller försvåras*.

Paragrafen innehåller bestämmelser om när uppgifter om den övervakades position vid elektronisk övervakning får registreras och tas fram.

Den *andra punkten* ändras till följd av att det straffbara området enligt 30 § utvidgas.

Övervägandena finns i avsnitt 4.5.

Referenser

Departementspromemorior m.m.

Ds 2008:20 *Ytterligare åtgärder för att motverka ordningsstörningar i samband med idrottsarrangemang.*

Ds 2019:1 *Straffrättsliga åtgärder mot tillgreppsbrott och vissa andra brott.*

Ds 2023:17 *Vistelseförbud på allmän plats och vissa andra platser.*

SOU 2013:85 *Stärkt straffrättsligt skydd för egendom.*

SOU 2026:48 *Tillträdesförbud.*

Litteratur

Berg, U., *Lagen (1974:191) om bevakningsföretag*, Karnov (JUNO).

Bäcklund, A., Johansson, S., Trost, H., Wennberg, S. & Wersäll, F., *Brottsbalken, En kommentar*, Version 2025A, 2025-11-28 (JUNO).

Fitger, P., Eriksson, T. & Hall, P., *Lagen om domstolsärenden, En kommentar*, Version 3E, 2025-10-21 (JUNO).

Fitger, P., Sörbom, M., Eriksson, T., Hall, P., Palmkvist, R. & Renfors, C., *Rättegångsbalken*, Version 99, 2025-12-10 (JUNO).

Holmberg, E., Stjernquist, N., Isberg, M., Eliason, M. & Regner, G., *Grundlagarna, Regeringsformen, Successionsordningen, Riksdagsordningen*, version 3A, 2019-07-03 (JUNO).

Roos, M-A., *Brottsbalken (1962:700)*, 2025-01-01, Lexino (JUNO).

Åberg, K., *Ordningsslagen, Kommentarer och rättspraxis*, version 5, 2025-08-28 (JUNO).

Propositioner

- Prop. 1962:10 *med förslag till brottsbalk.*
- Prop. 1987/88:98 *om knivförbud i vissa fall m.m.*
- Prop. 1992/93:210 *om ny ordningslag m.m.*
- Prop. 1994/95:188 *Effektiviseringar på delgivningsområdet.*
- Prop. 2008/09:78 *Ytterligare åtgärder mot ordningsstörningar vid idrottsarrangemang.*
- Prop. 2020/21:85 *Utökade kontroll- och stödmöjligheter avseende skyddstillstånd.*
- Prop. 2022/23:53 *Skärpta straff för brott i kriminella nätverk.*
- Prop. 2023/24:57 *Preventiva vistelseförbud.*
- Prop. 2024/25:123 *Kontaktförbud – ett utökat skydd för utsatta personer.*
- Prop. 2025/26:181 *Ett förstärkt samhällsskydd och tydligare reaktioner vid brott.*
- Prop. 2025/26:293 *Skärpta regler för unga lagöverträdare.*

Rättsfall m.m.

- JO 1985/86 s. 149.
- NJA 1995 s. 84.
- NJA 2023 s. 1057.
- Åklagarmyndigheten, Rättslig vägledning 2023:1, *Kontaktförbud, Handläggning och beslut*, januari 2023.

BILAGOR

Kommittédirektiv 2025:82

En starkare nödvärnsrätt och ett effektivare tillträdesförbud

Beslut vid regeringssammanträde den 11 september 2025.

Sammanfattning

En särskild utredare ska lämna förslag som innebär en starkare nödvärnsrätt och bättre möjligheter att förhindra brottslighet och ordningsstörningar i butiker. Utredaren ska vidare lämna vissa förslag i syfte att göra preventiva vistelseförbud mer effektiva och se över straffansvaret för skyddande av brottsling.

Utredaren ska bl.a.

- göra en genomgång av tillämpningen av bestämmelserna om nödvärn och nödvärnsexcess,
- ta ställning till om bestämmelserna bör ändras i syfte att säkerställa att enskilda har ett tillräckligt utrymme att försvara sig och sin egendom samt, oavsett ställningstagande, lämna författningsförslag som innebär en starkare nödvärnsrätt för den som angrips i sitt hem eller i närhet till sin familj eller som är underlägsen till antal eller storlek,
- göra en genomgång av tillämpningen av lagen om tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek,
- ta ställning till om möjligheterna att besluta om straffsanktionerade tillträdesförbud bör utökas genom ändringar i straffansvaret för olaga intrång eller i lagen om tillträdesförbud och, oavsett ställningstagande, lämna författningsförslag som innebär utökade sådana möjligheter på båda sätten,

- ta ställning till om den längsta giltighetstiden för preventiva vistelseförbud bör förlängas och, oavsett ställningstagande, lämna författningsförslag som innebär en sådan förlängning,
- ta ställning till om det bör finnas en möjlighet att fatta interimistiska beslut om preventiva vistelseförbud och, oavsett ställningstagande, lämna författningsförslag som möjliggör en sådan ordning, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget i den del som avser tillträdesförbud och preventiva vistelseförbud ska redovisas senast den 10 juli 2026. Övriga delar av uppdraget ska redovisas senast den 10 september 2027.

Arbetet för ett starkare samhällsskydd måste fortsätta

De senaste årtiondena har samhället och brottsligheten ändrats på ett markant sätt, inte minst på grund av den exceptionella utvecklingen av kriminella nätverk och annan organiserad brottslighet. Brottsligheten är numera i delar systemhotande och skapar risker och otrygghet långt utanför den kriminella miljön. Det behövs kraftfulla åtgärder för att bryta utvecklingen och öka tryggheten.

Regeringen genomför därför en övergripande omläggning av kriminalpolitiken. Det handlar i grunden om ett perspektivskifte. Fokus flyttas från gärningsmän till brottsoffer, brottsoffers behov av upprättelse och samhällets ökande behov av skydd mot farliga personer. En del i omläggningen har varit nya resurser och effektiva verktyg till brottsbekämpningen, vilket börjat ge effekt. Arbetet är dock inte klart. Ytterligare åtgärder behövs för att möta dagens behov av samhällsskydd och för att enskilda och näringsidkare ska kunna skydda sig från brottslighet och andra ordningsstörningar.

Uppdraget att säkerställa en stark nödvärnsrätt

Huvuddragen i nödvärnsrätten

Nödvärnsrätten utgör tillsammans med andra allmänna ansvarsfrihetsgrunder en central del av straffsystemet som begränsar det straffbara området. Nödvärnsrätten innebär i stort att en gärning som någon begår i nödvärn och som håller sig inom gränserna för nödvärnsrätten inte utgör brott, trots att den faller under en brottsbeskrivning.

Bestämmelsen om nödvärn finns i 24 kap. 1 § brottsbalken. Rätt till nödvärn finns enligt paragrafen i fyra situationer, närmare bestämt mot

1. ett påbörjat eller överhängande brottsligt angrepp på person eller egendom,
2. den som med våld eller hot om våld eller på annat sätt hindrar att egendom återtas på bar gärning,
3. den som olovligen trängt in i eller försöker tränga in i rum, hus, gård eller fartyg, och
4. den som vägrar att lämna en bostad efter tillsägelse.

En gärning som någon begår i nödvärn utgör brott endast om den med hänsyn till angreppets beskaffenhet, det angripnas betydelse och omständigheterna i övrigt är uppenbart oförsvarlig.

Nödvärnsbestämmelsen, liksom vissa andra bestämmelser om ansvarsfrihetsgrunder, kompletteras av en regel i 24 kap. 6 § brottsbalken om excess. Den innebär bl.a. att en nödvärnshandling som ansetts vara uppenbart oförsvarlig ändå kan vara fri från ansvar om omständigheterna var sådana att han eller hon svårligen kunde besinna sig (s.k. nödvärnsexcess). Vid bedömningen av om en person svårligen kunde besinna sig beaktas dels farans art och den tid som stått till förfogande för övervägande, dels personens individuella egenskaper.

Nödvärnsrätten ska vara stark

Enligt förarbetena innebär nödvärnsrätten att det finns ett förhållandevis stort utrymme att försvara sig och sin egendom. Det är viktigt att det är på det sättet. För att bestämmelserna om nödvärn och

excess ska få avsedd effekt är det även viktigt att de är tydliga och förutsebara, så att enskilda enkelt kan bilda sig en uppfattning om vad som gäller och att bestämmelserna är enkla att tillämpa.

Bestämmelserna om nödvärn och excess har i allt väsentligt inte ändrats eller varit föremål för översyn på över 30 år. Sedan dess har både brottsligheten och samhällets syn på den förändrats. I olika sammanhang har dessutom synpunkter förts fram om att bestämmelserna tillämpas alltför snävt och att de i vissa avseenden är otydliga.

Som exempel har Lagrådet framfört att det är oklart i vilken utsträckning det finns en rätt till nödvärn vid hemfridsbrott och olaga intrång. Tidigare korresponderade bestämmelserna om hemfridsbrott och olaga intrång i 4 kap. 6 § brottsbalken på ett tydligare sätt med rätten till nödvärn enligt 24 kap. 1 § andra stycket 3 och 4 brottsbalken. Under 2022 ändrades dock bestämmelserna om hemfridsbrott och olaga intrång (prop. 2021/22:194, bet. 2021/22:JuU40, rskr. 2021/22:325). Genom ändringarna klargjordes t.ex. att ett olovligt inträngande eller kvarstannande i en trädgård, på en gårdsplan eller på annan liknande plats kan utgöra hemfridsbrott. Lagrådet framförde i sitt yttrande över ändringsförslagen att det är oklart hur de förhåller sig till bestämmelsen om nödvärn, exempelvis om det finns en rätt till nödvärn mot någon som olovligen stannar kvar i en trädgård eller på en annan liknande plats. Några lagändringar som klargör hur kriminaliseringen av hemfridsbrott och olaga intrång – efter ändringarna – förhåller sig till nödvärnsrätten har inte gjorts.

Ett annat exempel är att det i den allmänna debatten och motiöner framförts kritik om att nödvärnsrätten i vissa situationer är för inskränkt. Ofta har kritiken framförts mot bakgrund av vissa domar, såsom de s.k. Vallåkra- och Rättviksfallen vilka gäller personer som angripits vid sina hem. Det har framförts att det ställs alltför höga krav på den som angrips i sitt hem att göra svåra bedömningar i stunden. Det har också uttryckts att enskilda har en för stor skyldighet att fly trots att det kan innebära risker för dem. Andra anser att det i vissa situationer, som när någon blir oprovocerat angripen, när någon angrips i närhet till sin familj eller när den angripne är underlägsen angriparen, finns ett för litet utrymme att använda det våld som man i stunden uppfattar krävs för att avvärja ett angrepp.

Det finns mot denna bakgrund ett behov av att se över bestämmelserna om nödvärn och nödvärnsexcess, i syfte att säkerställa att enskilda har ett tillräckligt utrymme att försvara sig och sin egendom.

Som exempel kan det i linje med Lagrådets påpekande finnas skäl att förtydliga eller komplettera på vilka platser som ett olovligt intrång eller kvarstannande ger rätt till nödvärn. Det kan även finnas anledning att förtydliga eller komplettera hur försvarlighetsbedömningen eller bedömningen av excess ska göras.

En ändring som innebär att nödvärnsrätten utvidgas förutsätter en noggrann avvägning mellan motstående intressen. På ena sidan finns främst det starka intresset av att en person som blir angripen ska ha möjlighet att försvara sig och sin egendom. Det intresset måste dock vägas mot andra intressen, såsom det angelägna intresset av att rättssystemet inte ger upphov till en upptrappning av våldet i samhället. Nödvärnsrätten kan inte tillåtas lägga grunden för straffria uppgörelser eller våldsspiraler i och mellan kriminella nätverk. Inte heller är det rimligt att brottsliga angrepp möts av motåtgärder som inte på något sätt står i proportion till angreppen. En alltför vidlyftig nödvärnsrätt kan också ytterst innebära att staten gör sig skyldig till brott mot rätten till liv såsom den kommer till uttryck i bl.a. den europeiska konventionen av den 4 november 1950 om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europa-konventionen).

Utredaren ska därför

- göra en genomgång av tillämpningen av bestämmelserna om nödvärn och nödvärnsexcess,
- ta ställning till om bestämmelserna bör ändras i syfte att säkerställa att enskilda har ett tillräckligt utrymme att försvara sig och sin egendom samt, oavsett ställningstagande, lämna författningsförslag som innebär en starkare nödvärnsrätt för den som angrips i sitt hem eller i närhet till sin familj eller som är underlägsen till antal eller storlek, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget att föreslå ett mer effektivt tillträdesförbud

Tillträdesförbud ska motverka brott och ordningsstörningar på vissa platser

Butiker och andra liknande platser, där verksamhet som riktar sig till allmänheten bedrivs, har sedan länge varit särskilt drabbade av brott och ordningsstörningar. Brottssligheten påverkar inte bara människors trygghet och arbetsmiljö, utan medför även stor ekonomisk skada. Som exempel uppskattar Svensk Handel att stölderna i detaljhandeln år 2023 översteg 10 miljarder kronor.

Under slutet av 1980-talet och i början av 1990-talet använde butiksägare s.k. portförbud mot de som stulit eller uppträtt störande i butiker. Den som bröt mot ett sådant förbud kunde, i enlighet med underrättspraxis, dömas för olaga intrång enligt 4 kap. 6 § andra stycket brottsbalken. I rättsfallet NJA 1995 s. 84 slog Högsta domstolen dock fast att bestämmelsen om olaga intrång inte är tillämplig på platser som är tillgängliga för allmänheten. Bland annat därför föreslogs år 2000 i lagrådsremissen Olaga intrång att straffansvaret för olaga intrång skulle utvidgas till att omfatta vissa platser som är tillgängliga för allmänheten. Lagrådet ansåg då att utformningen av förslaget hade allvarliga brister och krävde ytterligare överväganden. Som exempel anförde Lagrådet att det i stället kunde övervägas att i en särskild lag ange förutsättningarna för tillträdesförbud och straffbestämmelser för överträdelser av sådana förbud. Förslaget i lagrådsremissen ledde inte till någon proposition till riksdagen. Däremot utarbetades senare förslag som ledde fram till lagen (2005:321) om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang och lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek (lagen om tillträdesförbud).

Enligt lagen om tillträdesförbud får en person förbjudas att få tillträde till och vistas i en butik, en badanläggning eller ett bibliotek, där det bedrivs verksamhet som riktar sig till allmänheten (tillträdesförbud). Ett tillträdesförbud får inte avse en person som är under 15 år. En förutsättning för tillträdesförbud är att det på grund av särskilda omständigheter finns risk för att personen kommer att begå brott i butiken, badanläggningen eller biblioteket eller allvarligt trakassera någon som befinner sig där.

Ett tillträdesförbud ska gälla för en viss tid och högst ett år, men får under vissa förutsättningar förlängas med högst ett år i taget. All-

män åklagare prövar frågor om tillträdesförbud. Den som bryter mot ett tillträdesförbud döms till böter eller fängelse i högst sex månader.

Effektivare tillträdesförbud

Tillträdesförbud är ett viktigt verktyg för att motverka brott och ordningsstörningar i butiker, badanläggningar och bibliotek. Det kan dock ifrågasättas om verktyget har tillräcklig effekt. Det har upprepat framförts synpunkter om att regelverket är för restriktivt i förhållande till sitt preventiva syfte. Exempelvis har Svensk Handel i en rapport om tillträdesförbud från 2024 pekat på att lagstiftningen, även om den i vissa fall skapar en tryggare handel, används för sällan och att tillämpningen skiljer sig åt i olika delar av landet. I rapporten framförs också att lagen om tillträdesförbud skulle bli mer effektiv om ett tillträdesförbud kunde omfatta samtliga butiker tillhörande en kedja på en ort, liksom om de borde gälla för flera butiker inom samma galleria. En sådan översyn bör också inkludera andra typer av centrum och inte bara gallerior. Vidare har Fastighetsägarna i en ny rapport framfört att det finns ett behov av tillträdesförbud till allmänna ytor i gallerior och liknande för att motverka skjutningar, narkotikaförsäljning och annan brottslighet där. Andra berörda aktörer menar att ansökningstiderna är för långa i förhållande till de akuta situationer som kan ligga till grund för en ansökan och att förfarandet är krångligt.

Till detta kommer att bl.a. Lantbrukarnas riksförbund har framhållit att straffbestämmelsen om olaga intrång kan vara svårtillämpad och att lantbrukare inte har tillräckliga verktyg för att hantera aktiviteter på ett effektivt sätt, såsom när någon som vill hota eller skrämmas förflyttar sig från enskild mark till allmän plats för att kunna fortsätta sitt agerande utan att göra sig skyldig till brott.

Även om lagen om tillträdesförbud endast varit i kraft i några år finns det därför ett behov av att utvärdera tillämpningen och överväga vissa åtgärder i syfte att åstadkomma ett mer effektivt och ändamålsenligt utformat tillträdesförbud.

Det finns till att börja med skäl att överväga om möjligheterna att besluta om tillträdesförbud bör utökas och om det bör ske genom ändringar i straffansvaret för olaga intrång, ändringar i lagen om tillträdesförbud eller genom en kombination av sådana ändringar. Över-

vägandena kräver en avvägning av för- och nackdelar mellan olika alternativ. Det är exempelvis viktigt att enskilda får en likvärdig behandling när de besöker butiker och andra liknande platser.

Om prövningen landar i att möjligheterna till tillträdesförbud enligt lagen om tillträdesförbud bör utökas, är ett alternativ som kan övervägas om det bör införas en presumption för tillträdesförbud efter en fällande dom för brott vid aktuell plats. Ett annat alternativ som kan övervägas är om den riskbedömning som ska göras inför beslut om tillträdesförbud bör nyanseras. Vid riskbedömningen ska det enligt lagen om tillträdesförbud särskilt beaktas om personen tidigare har begått brott på eller i anslutning till platsen. Enligt förarbetena innebär kraven att det endast i undantagsfall kan finnas skäl att besluta om tillträdesförbud om personen tidigare inte har begått brott där (prop. 2020/21:52 s. 101). Det kan ifrågasättas om intresset av att förebygga brott i tillräckligt hög grad tillgodoses genom dessa krav. En mer nyanserad riskbedömning som i större utsträckning tar hänsyn till annat än tidigare brottslighet skulle kunna göra det möjligt att förhindra brott i fler fall. Ett tredje alternativ som kan övervägas är om tillträdesförbud bör kunna avse ett barn som är under 15 år. En sådan möjlighet övervägdes när lagen om tillträdesförbud infördes, men avfärdades då bl.a. med hänsyn till att barn under 15 år inte uppnått straffbar ålder. Barn under 15 år begår dock brott. Att någon under 15 år inte kan dömas till påföljd för överträdelse av tillträdesförbud utesluter inte heller att ett tillträdesförbud har effekt. Det kan därför finnas skäl att på nytt överväga frågan.

För att ge regeringen ett brett beredningsunderlag bör utredaren, oavsett utredarens ställningstagande, lämna författningsförslag både om en utvidgning av straffansvaret för olaga intrång, så att t.ex. butiksägare själva kan besluta om straffsanktionerade tillträdesförbud på platser som lagen om tillträdesförbud gäller, och utökade möjligheter att besluta om tillträdesförbud enligt lagen om tillträdesförbud. Dessutom finns anledning att låta utredaren överväga och vid behov föreslå även andra ändringar i lagen om tillträdesförbud, i syfte att åstadkomma en mer effektiv och ändamålsenlig reglering. Det finns särskilt anledning att överväga om förbudstiden och tidsgränsen för förlängning av tillträdesförbud enligt lagen om tillträdesförbud bör utökas. Sådana utökningar har föreslagits för tillträdesförbud till idrottsarrangemang i betänkandet Tryggare idrottsarrangemang (SOU 2025:46).

Det finns också anledning att särskilt överväga om åklagare eller Polismyndigheten bör kunna fatta interimistiska beslut. Åklagare kan fatta interimistiska beslut om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang om det slutliga avgörandet av frågan av särskilda skäl inte kan avvaktas (9 a § lagen om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang). En sådan befogenhet övervägdes också i samband med att lagen om tillträdesförbud infördes. Det ansågs då sällan uppstå något behov, liknande det vid idrottsarrangemang, av att med särskild skyndsamhet kunna fatta beslut om tillträdesförbud (prop. 2020/21:52 s. 44 och 45). I detta sammanhang finns det alltså skäl att på nytt pröva den frågan.

En skärpt syn på överträdelser kan bidra till en ökad tilltro till regleringen från brottsoffer och andra aktörer. I sin tur skulle det kunna leda till att tillträdesförbud övervägs oftare än i dag. I betänkandet Tryggare idrottsarrangemang föreslås att straffskalan för överträdelser av tillträdesförbud vid idrottsarrangemang ska skärpas genom att maximistrafket höjs från sex månader till ett års fängelse. Mot den bakgrunden finns också ett behov av att särskilt överväga om överträdelser av nu aktuella tillträdesförbud ska kunna mötas av en kraftigare reaktion.

Utredaren ska därför

- göra en genomgång av tillämpningen av lagen om tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek,
- ta ställning till om möjligheterna att besluta om straffsanktionerade tillträdesförbud bör utökas genom ändringar i straffansvaret för olaga intrång eller i lagen om tillträdesförbud och, oavsett ställningstagande, lämna författningsförslag som innebär utökade sådana möjligheter på båda sätten,
- ta ställning till om förbudstiden och tidsgränsen för förlängning av tillträdesförbud enligt lagen om tillträdesförbud bör utökas,
- ta ställning till om det bör finnas en möjlighet för åklagare eller Polismyndigheten att fatta interimistiska beslut om tillträdesförbud,
- ta ställning till om straffskalan för överträdelse av tillträdesförbud bör skärpas,

- vid behov lämna förslag på andra ändringar i lagen om tillträdesförbud i syfte att skapa en mer effektiv och ändamålsenlig reglering, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget att föreslå ett mer ändamålsenligt preventivt vistelseförbud

Preventiva vistelseförbud ska öka tryggheten och förhindra brottslighet i lokalsamhället

Regeringen har vidtagit ett antal åtgärder för att trycka tillbaka den organiserade brottsligheten och återupprätta tryggheten i lokalsamhället. En sådan åtgärd är införandet av preventiva vistelseförbud, dvs. möjligheten att under straffansvar förbjuda en person att inom ett avgränsat område vistas på allmän plats och vissa andra platser. Ett vistelseförbud får enligt lagen (2024:7) om preventiva vistelseförbud meddelas om det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för att det inom en grupp kommer att utövas viss brottslig verksamhet inom det område där förbudet avses gälla, och kan befaras att en person som tillhör eller verkar för gruppen medvetet kommer att främja den brottsliga verksamheten (3 §). Ett vistelseförbud får meddelas endast om den brottsliga verksamheten har bakgrund i eller är ägnad att framkalla en konflikt mellan grupper av personer i vilken det finns risk för att skjutvapen eller sprängämne eller annat liknande ämne kan komma till användning, eller på något annat sätt är ägnad att allvarligt skada tryggheten hos allmänheten inom området (4 §). Ett vistelseförbud ska gälla för en viss tid, högst sex månader. Ett vistelseförbud får förlängas med högst sex månader i taget. Ett förbud med villkor om elektronisk övervakning får dock förlängas med högst tre månader i taget (8 §).

Det behöver säkerställas att de preventiva vistelseförbuden är ändamålsenliga

Lagstiftningen om preventiva vistelseförbud har sedan den trädde i kraft i februari 2024 tillämpats i relativt stor omfattning och detta har enligt Polismyndigheten haft positiva effekter. Bland annat har

den öppna drogförsäljningen stävjats på vissa platser där vistelseförbud har meddelats, vilket har lett till att tryggheten har ökat för dem som bor och vistas där. Den allvarliga brottsligheten ligger dock fortsatt på en oacceptabelt hög nivå. Regeringen har uttalat att det kan finnas skäl att följa upp lagen och dess tillämpning efter att den varit i kraft en tid och att regeringen avser att noga följa frågan (prop. 2023/24:57 s. 28). Det finns nu behov av att överväga åtgärder i syfte att åstadkomma ett mer ändamålsenligt och effektivt vistelseförbud.

Inledningsvis finns det anledning att överväga om den längsta giltighetstiden för vistelseförbud bör förlängas. I förarbetena till lagstiftningen anges att ett vistelseförbud, beroende på utformningen av förbudsområdet, kan innebära ett betydande ingrepp i den enskildes rörelsefrihet och att förbudet ska kunna meddelas för personer som inte själva dömts eller misstänkts för ett konkret brott. Mot den bakgrunden bedömdes en längsta giltighetstid om sex månader som lämplig. Samtidigt framhölls att vistelseförbudets giltighetstid inte kan vara för kort för att det ska vara möjligt för Polismyndigheten och kommunerna att vidta de åtgärder som är nödvändiga för att återupprätta tryggheten i det aktuella området. Tvärtom ökar en längre förbudstid sannolikheten för att övriga åtgärder blir verkningsfulla (prop. 2023/24:57 s. 44 och 45). Det har nu framkommit att det redan i samband med beslut om vistelseförbud kan stå klart att sex månader inte är tid nog att vidta de åtgärder som krävs för att återupprätta tryggheten i lokalområdet. Det bör därför övervägas om den längsta giltighetstiden bör förlängas.

Det finns också anledning att överväga om åklagare eller Polismyndigheten bör kunna fatta interimistiska beslut om vistelseförbud. En befogenhet att fatta interimistiska beslut övervägdes i den promemoria som låg till grund för lagen om preventiva vistelseförbud. Promemorians bedömning var dock att det sällan torde uppstå något behov, liknande det vid idrottsarrangemang, att med särskild skyndsamhet kunna fatta beslut om vistelseförbud (Ds 2023:17 s. 114). Det har nu framkommit att det finns ett behov av att skyndsamt kunna besluta om vistelseförbud. Ett tillfälligt beslut om vistelseförbud innan förbudsfrågan avgörs slutligt skulle kunna vara ett effektivt medel för att exempelvis hindra allvarlig brottslighet på allmänna platser. Mot den bakgrunden finns det skäl att på nytt överväga om det bör införas en möjlighet att fatta interimistiska beslut om vistelseförbud.

Ett beslut om vistelseförbud ska delges den som förbudet avser. Delgivning av beslut om vistelseförbud sker enligt vissa bestämmelser i delgivningslagen (2010:1932). Användning av husrannsakan fördelgivning var tidigare förbehållen de fall där en tilltalad i ett brottmålska delges en stämning eller en kallelse till förhandling (28 kap. 2 § rättegångsbalken). Från och med juli 2025 är det även möjligt att använda husrannsakan när en person ska delges ett beslut om kontaktförbud (5 § lagen [1988:688] om kontaktförbud). En förutsättning för att husrannsakan ska få göras är att försök till delgivning har misslyckats eller bedömts som utsiktslösa.

Ett beslut om vistelseförbud gäller omedelbart, om inte annat beslutas (8 § lagen om preventiva vistelseförbud). Den som bryter mot ett vistelseförbud döms för överträdelse av vistelseförbud till fängelse i högst ett år. Om brottet är ringa, döms till böter (29 §). Vissa vistelseförbud får förenas med villkor om elektronisk övervakning om det behövs för att kontrollera att förbudet följs (7 § första stycket). Den som har meddelats ett vistelseförbud med villkor om elektronisk övervakning och som uppsåtligt eller av grov oaktsamhet hindrar att den elektroniska övervakningen kommer till stånd eller kan fortgå döms för hindrande av elektronisk övervakning av vistelseförbud till böter eller fängelse i högst ett år (30 §). En förutsättning för att straffansvar ska kunna inträda är dock att beslutet delgetts förbudspersonen. Att använda husrannsakan för delgivning av beslut om vistelseförbud skulle kunna utgöra en effektiv åtgärd för att nå den som undanhåller sig delgivning. Det finns därför anledning att se över om det finns ett behov av att förbättra möjligheterna att delge beslut om vistelseförbud, exempelvis genom att tillåta husrannsakan för delgivning.

Det finns också anledning att överväga om det straffbara området för hindrande av elektronisk övervakning av vistelseförbud bör utvidgas. När det gäller kontaktförbud har det straffbara området för hindrande av elektronisk övervakning nyligen utvidgats så att det även omfattar sådan hantering av den elektroniska utrustningen som är ägnad att försvåra övervakningen. Brottsbeteckningen ändrades i samband med detta till hindrande eller försvårande av elektronisk övervakning. Det oaktsamma brottet betecknas oaktsamt hindrande eller försvårande av elektronisk övervakning (25 § lagen om kontaktförbud). I förarbetena anges att det förekommer att personer som har meddelats ett kontaktförbud med elektronisk övervakning sätter i

system att inte ladda batterierna i utrustningen. När batterinivån blir kritiskt låg går ett larm till Polismyndigheten, vilket är resurskrävande för myndigheten att hantera. Den tekniska utrustningen slutar inte att fungera förrän batterierna är helt urladdade. För att sådana situationer ska omfattas av straffansvar krävs att det straffbara området utvidgas (prop. 2024/25:123 s. 91).

Liknande problematik kan förekomma även när det gäller personer som har meddelats ett vistelseförbud. För att säkerställa att dessa personer medverkar till en elektronisk övervakning finns skäl att överväga om straffansvaret för hindrande av elektronisk övervakning av vistelseförbud bör utvidgas. I samband med detta kan bestämmelserna om den övervakades position behöva ses över.

Om det under uppdraget framkommer behov av andra åtgärder för att säkerställa att de preventiva vistelseförbuden är ändamålsenliga, ska utredaren ta upp och lämna förslag även om sådana åtgärder.

Utredaren ska därför

- ta ställning till om den längsta giltighetstiden för preventiva vistelseförbud bör förlängas och, oavsett ställningstagande, lämna författningsförslag som innebär en sådan förlängning,
- ta ställning till om det bör finnas en möjlighet att fatta interimistiska beslut om preventiva vistelseförbud och, oavsett ställningstagande, lämna författningsförslag som möjliggör en sådan ordning,
- ta ställning till om det finns ett behov av att förbättra möjligheterna att delge beslut om preventiva vistelseförbud och, oavsett ställningstagande, lämna författningsförslag som möjliggör att husrannsakan används för delgivning,
- ta ställning till om straffansvaret för hindrande av elektronisk övervakning av preventiva vistelseförbud bör utvidgas och, oavsett ställningstagande, lämna författningsförslag som innebär en sådan utvidgning,
- vid behov lämna förslag på andra åtgärder i syfte att skapa en mer ändamålsenlig reglering och lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget att se över straffansvaret för skyddande av brottsling

En viktig del i att bekämpa den organiserade brottsligheten är att det finns en respekt för rättsprocessen och möjligheter att upprätthålla straffsystemets effektivitet. Ett av de brott som tar sikte på detta är skyddande av brottsling. För skyddande av brottsling döms bl.a. den som döljer den som begått brott, hjälper honom eller henne att komma undan, undanröjer bevis eller på annat liknande sätt motverkar att brottet upptäcks eller att någon lagförs för det (17 kap. 11 § första stycket brottsbalken). Straffbestämmelsen ändrades senast 2022, bl.a. på så sätt att straffskalorna skärptes och språket i bestämmelsen moderniserades (prop. 2021/22:186).

Omfattningen av det straffbara området för skyddande av brottsling har prövats i olika sammanhang, bl.a. av Högsta domstolen i rättsfallet NJA 2019 s. 294, ”Alibit”. Högsta domstolen uttalade då att det i och för sig kan utgöra skyddande av brottsling att lämna falska uppgifter i polisförhör till förmån för någon som har begått ett brott, men att straffansvaret inte omfattar falska uppgifter som endast kan påverka bevisläget, t.ex. att ge falskt alibi. Enligt Högsta domstolen kan den typen av uppgifter inte heller anses innebära att bevis undanröjs eller att man på annat liknande sätt, t.ex. genom att förvanska ett äkta bevis eller skapa ett falskt bevis, motverkar att brottet upptäcks eller lagförs.

Ansvar för skyddande av brottsling har bl.a. mot den bakgrunden inte kunnat bli aktuellt när någon delar sekretessbelagda uppgifter från en förundersökning och instruerar förhörspersoner att lämna felaktiga uppgifter till polisen för att påverka bevisläget, trots att ett sådant agerande kan framstå som synnerligen klandervärt (Svea hovrätts dom den 10 oktober 2022 i mål nr B 9454-22). Bestämmelsen täcker inte heller om någon förmedlar information mellan en restriktionsbelagd klient och andra personer om tillskapandet av ett anpassat utredningsläge (Hovrätten för Västra Sveriges dom den 28 december 2022 i mål nr B 4842-22).

Riksdagen har tillkännagett för regeringen som sin mening att det bör utredas om brottet skyddande av brottsling ska kunna omfatta fler situationer än i dag och att brottet t.ex. bör omfatta sådana situationer där någon, till förmån för den som är misstänkt eller dömd för ett brott, under polisförhör eller på något annat sätt under en

brottsutredning, lämnar falska uppgifter som kan påverka bevisläget (bet. 2021/22:JuU35 punkt 15, rskr. 2021/22:347).

Det finns mot den angivna bakgrunden anledning att se över straffbestämmelsen om skyddande av brottsling.

Utredaren ska därför

- analysera tillämpningsområdet för straffbestämmelsen om skyddande av brottsling och ta ställning till om bestämmelsen bör ändras eller förtydligas eller om det finns behov av att på annat sätt utvidga straffansvaret för den som vidtar åtgärder som påverkar bevisläget, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Närliggande frågor

Det kan inte uteslutas att det under uppdraget uppkommer behov av att överväga också andra närliggande frågor. Om utredaren bedömer att det är ändamålsenligt och ryms inom tiden för uppdraget får utredaren även ta upp och lämna förslag i sådana frågor.

Konsekvensbeskrivningar

I enlighet med förordningen (2024:183) om konsekvensutredningar ingår i uppdraget att redogöra för konsekvenserna av förslagen. Såväl ekonomiska som andra konsekvenser ska belysas. Utredaren ska även redogöra för hur eventuellt ökade kostnader bör finansieras, i enlighet med 15 § kommittéförordningen (1998:1474). Utöver detta ska utredaren särskilt redovisa vilka konsekvenser som förslagen har för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet.

Förslagen ska vara förenliga med grundläggande fri- och rättigheter, exempelvis rörelsefriheten, rätten till privatliv, rätten till liv, skyddet för den personliga integriteten och rätten till en rättvis rättegång, så som de kommer till uttryck i regeringsformen, Europakonventionen, FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) och andra internationella konventioner om mänskliga fri- och rättigheter som Sverige åtagit sig att följa. Utgångspunkten bör vara att det är den som kränker och begränsar andra genom brott eller trakas-

serier som måste tåla en inskränkning i sina fri- och rättigheter och inte tvärt om.

Kontakter och redovisning av uppdraget

Under utredningen ska utredaren vid behov hämta in synpunkter och upplysningar från myndigheter och andra aktörer som kan vara berörda, däribland Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten. Utredaren ska vidare hålla sig informerad om och beakta relevant arbete som pågår inom

Regeringskansliet och kommittéväsendet, såsom den fortsatta beredningen av betänkandet Tryggare idrottsarrangemang. Utredaren ska göra de internationella jämförelser som kan anses relevanta.

Uppdraget i den del som avser tillträdesförbud och preventiva vistelseförbud ska redovisas senast den 10 juli 2026. Övriga delar av uppdraget ska redovisas senast den 10 september 2027.

(Justitiedepartementet)

Kommittédirektiv 2026:61

Tilläggsdirektiv till Utredningen om nödvärn, tillträdesförbud och preventiva vistelseförbud (Ju 2025:18)

Beslut vid regeringssammanträde den 25 juni 2026

Förlängd tid för en del av uppdraget

Regeringen beslutade den 11 september 2025 kommittédirektiven En starkare nödvärnsrätt och ett effektivare tillträdesförbud (dir. 2025:82). Enligt de ursprungliga direktiven ska ett delbetänkande lämnas senast den 10 juli 2026 som avser uppdraget att föreslå ett mer effektivt tillträdesförbud och ett mer ändamålsenligt preventivt vistelseförbud.

Utredningstiden förlängs i fråga om uppdraget att föreslå ett mer ändamålsenligt preventivt vistelseförbud. Uppdraget ska i den delen i stället redovisas senast den 30 september 2026. Utredningstiden i övrigt ligger fast. Uppdraget i fråga om att föreslå ett mer effektivt tillträdesförbud ska alltså delredovisas senast den 10 juli 2026 och uppdraget ska slutredovisas senast den 10 september 2027.

(Justitiedepartementet)

Överväganden oavsett ställningstaganden i sak

Ändringar i vistelseförbudslagen

En förlängd längsta giltighetstid för vistelseförbud

Bedömning

En eventuell förlängd längsta giltighetstid för preventiva vistelseförbud bör vara ett år. Som en följd därav bör ett ordinärt vistelseförbud kunna förlängas med ett år i taget.

Som framgått ovan har vi inte funnit skäl för att förlänga den längsta giltighetstiden för preventiva vistelseförbud. Oaktat detta ställningstagande i sak har vi att lämna ändringsförslag om en sådan förlängning.

I ljuset av hur regleringarna av andra straffsanktionerade förbud är utformade framstår det, om giltighetstiden ska förlängas, som rimligt att den längsta giltighetstiden för ett preventivt vistelseförbud förlängs till ett år, och att denna tid kan gälla även ett första förbud som villkoras av elektronisk övervakning. Som följd bör ett ordinärt preventivt vistelseförbud kunna förlängas med ett år i taget. Den nuvarande tidsgränsen för förlängning av ett vistelseförbud med villkor om elektronisk övervakning bör dock behållas. Bedömningen om en förlängd längsta giltighetstid föranleder inte att det bör införas en begränsning av antalet förlängningar av ett förbud.

En möjlighet att meddela interimistiska beslut

Bedömning

Den möjlighet att meddela interimistiska beslut om vistelseförbud som ska föreslås bör utformas med 9 a § lagen om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang som förebild.

Som framgått ovan har vi bedömt att skälen för att införa en möjlighet att meddela interimistiska beslut om preventiva vistelseförbud inte är tillräckligt starka. Enligt våra direktiv ska vi emellertid lämna förslag på ändringar av lagen som möjliggör sådana beslut.

Vi bedömer att en eventuell reglering om interimistiska beslut om vistelseförbud bör utformas med 9 a § lagen om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang som förebild. Således bör vistelseförbud få beslutas interimistiskt av åklagare om det slutliga avgörandet av förbudsfrågan inte kan avvaktas och beslutet bör få gälla högst fyra veckor. Om denna längsta giltighetstid anses för lång med hänsyn till förbudens ingripande karaktär eller av något annat skäl finns inget hinder mot att låta bestämmelsen stipulera en något kortare sådan tid; exempelvis två veckor, vilken föreslogs av polisregion Väst under utredningens möte med polisregionen. Den som det interimistiska beslutet om förbud avser bör som huvudregel få tillfälle att yttra sig innan det interimistiska beslutet meddelas.

I och med vistelseförbudslagens generella utformning kommer i huvudsak samma reglering att gälla oavsett vilket slags vistelseförbud det är fråga om. Således följer det av bestämmelsen i 8 § andra stycket vistelseförbudslagen att ett förbud som beslutats interimistiskt kommer att gälla omedelbart om inte annat beslutas.

Eftersom åklagaren jämlikt 19 § vistelseförbudslagen får häva ett beslut om vistelseförbud och domstolen enligt 24 § får inhibera ett sådant beslut saknas det skäl att införa särskilda sådana regler för interimistiska beslut. Vidare bedömer vi att ett interimistiskt beslut får överklagas särskilt och oinskränkt i tid, utan att detta särskilt behöver anges i lagtexten.¹

¹ Se Fitger, P., Eriksson, T. & Hall, P., *Lagen om domstolsärenden, En kommentar*, Version 3E, 2025-10-21 (JUNO), kommentaren till 37 § 3 och däri gjorda hänvisningar. Jfr även Ds 2008:20 s. 50.

Av 14 § andra stycket vistelseförbudslagen följer att rättegångsbalkens bestämmelser om hämtning till förhör och skyldighet att stanna kvar för förhör tillämpas vid utredning av frågor om förbuden. Möjliggörandet av interimistiska beslut föranleder därför ingen ny bestämmelse om att den enskilde är skyldig att på polismans uppmaning medfölja till förhör, vilket var fallet vid 2009 års ändringar av lagen om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang.²

Enligt 3 § 5 e lagen om belastningsregister ska registret innehålla uppgifter om den som har meddelats vistelseförbud. Ändras inte den bestämmelsen kommer således även ett vistelseförbud som härrör från ett interimistiskt beslut att införas i den enskildes belastningsregister. Det är angeläget att kunna sanktionera överträdelser av tillfälligt gällande vistelseförbud på ett effektivt sätt och tillgodoseendet av det intresset försvåras om uppgift om förbuden inte förs in i belastningsregistret. Samtidigt ligger i det interimistiska beslutets natur att det inte är lika rättssäkert som ett slutligt och det kan ifrågasättas att ett förbud som beslutats interimistiskt ska ligga den enskilde till last i registret. Vid en samlad bedömning menar vi att det finns skäl att undanta vistelseförbud som beslutats interimistiskt från registreringsskyldigheten.

Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Bedömning

Lagändringarna kan träda i kraft tidigast den 1 oktober 2027. Några särskilda övergångsbestämmelser behövs inte.

Med hänsyn till den tid som kan beräknas gå åt för remissförfarandet, den fortsatta beredningen inom Regeringskansliet och riksdagsbehandlingen bör lagändringarna kunna träda i kraft tidigast den 1 oktober 2027.

Ändringsförslagen rör bestämmelser med regler av mer processuellt slag och det saknas skäl att frånga utgångspunkten att nya regler ska börja tillämpas genast efter ikraftträdandet. Följaktligen finns inget behov av övergångsbestämmelser.

² Jfr prop. 2008/09:78 s. 43–45 samt 9 b § lagen om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang.

Författningsförslag oavsett ställningstaganden i sak

Förslag till lag om ändring i lagen (2024:7) om preventiva vistelseförbud

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2024:7) om preventiva vistelseförbud

dels att 8 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 15 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 §

Ett vistelseförbud ska gälla för en viss tid, högst *sex månader*.

Vistelseförbudet gäller omedelbart, om inte annat beslutas.

Ett vistelseförbud får förlängas med högst *sex månader* i taget om förutsättningarna i 3–5 §§ är uppfyllda. Ett förbud med villkor om elektronisk övervakning får dock förlängas med högst tre månader i taget.

Ett vistelseförbud ska gälla för en viss tid, högst *ett år*.

Ett vistelseförbud får förlängas med högst *ett år* i taget om förutsättningarna i 3–5 §§ är uppfyllda. Ett förbud med villkor om elektronisk övervakning får dock förlängas med högst tre månader i taget.

15 a §

Om det slutliga avgörandet av frågan om vistelseförbud av särskilda skäl inte kan avvaktas, får åklagaren besluta att vistlesförbud ska gälla tills vidare i avvakt-

tan på att frågan avgörs slutligt. Innan ett sådant förbud meddelas, ska den som förbudet avses gälla få tillfälle att yttra sig. Vistelseförbudet får dock meddelas utan att så har skett, om beslutet inte kan skjutas upp.

Ett vistelseförbud enligt första stycket får gälla högst fyra veckor.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2027.

Förslag till lag om ändring i lagen (1998:620) om belastningsregister

Härigenom föreskrivs att 3 § lagen (1998:620) om belastningsregister ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §³

Registret ska innehålla uppgifter om den som

1. genom dom, beslut, strafföreläggande eller föreläggande av ordningsbot har ålagts påföljd för brott,

2. har ålagts förvandlingsstraff för böter,

3. med tillämpning av 30 kap. 6 § brottsbalken har förklarats fri från påföljd,

4. på grund av åklagares beslut enligt 20 kap. 7 § rättegångsbalken, 9 eller 17 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare eller 46 § lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall inte har åtalats för brott,

5. har meddelats

a) kontaktförbud enligt lagen (1988:688) om kontaktförbud,

b) tillträdesförbud enligt lagen (2005:321) om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang, dock inte tillträdesförbud enligt 9 a § i den lagen,

c) förbud enligt 3 kap. 5 § lagen (2015:642) om europeisk skyddsorder,

d) tillträdesförbud enligt lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek, eller

e) vistelseförbud enligt lagen (2024:7) om preventiva vistelseförbud, eller

e) vistelseförbud enligt lagen (2024:7) om preventiva vistelseförbud, *dock inte vistelseförbud enligt 15 a § i den lagen*, eller

6. genom dom i mål om bevistalan enligt lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare har förklarats ha begått brott.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2027.

³ Senaste lydelse 2026:1534.

Författningskommentar

Förslaget till lag om ändring i lagen (2024:7) om preventiva vistelseförbud

8 §

Ett vistelseförbud ska gälla för en viss tid, högst *ett år*.

Vistelseförbudet gäller omedelbart, om inte annat beslutas.

Ett vistelseförbud får förlängas med högst *ett år* i taget om förutsättningarna i 3–5 §§ är uppfyllda. Ett förbud med villkor om elektronisk övervakning får dock förlängas med högst tre månader i taget.

Paragrafen innehåller bestämmelser om vistelseförbudets längd och om förlängning av vistelseförbud.

Det *första stycket* ändras på så sätt att den längsta tiden som ett vistelseförbud får bestämmas till förlängs från sex månader till ett år.

Av ändringen i det *tredje stycket* följer att ett ordinärt vistelseförbud får förlängas med högst ett år – i stället för sex månader – i taget, om förutsättningarna är uppfyllda.

Syftet med ändringarna är att skapa utrymme för en längre förbudstid i det enskilda fallet, såväl vid ett nytt förbud som vid förlängning av ett befintligt ordinärt vistelseförbud. Förbudstider som är längre än sex månader samt förlängningar av ordinära vistelseförbud med längre tid än sex månader kan tänkas vara påkallade under vissa omständigheter. Det kan röra sig om att personen som ska förbjudas har en ledande roll i ett kriminellt nätverk eller att den brottsliga verksamhet som avses förhindras genom förbudet är mycket allvarlig. Alltjämt ska förbudstiden bestämmas med beaktande av omständigheterna i det enskilda fallet.

Förlängningstiden för vistelseförbud med villkor om elektronisk övervakning förändras inte. Förändringarna av paragrafen medför

ingen yttersta gräns för förlängning, utan ett förbud kan även fortsättningsvis förlängas gång på gång så länge förutsättningarna är uppfyllda.

Övervägandena finns ovan i denna bilaga.

15 a §

Om det slutliga avgörandet av frågan om vistelseförbud av särskilda skäl inte kan avvaktas, får åklagaren besluta att vistelseförbud ska gälla tills vidare i avvaktan på att frågan avgörs slutligt. Innan ett sådant förbud meddelas, ska den som förbudet avses gälla få tillfälle att yttra sig. Vistelseförbudet får dock meddelas utan att så har skett, om beslutet inte kan skjutas upp.

Ett vistelseförbud enligt första stycket får gälla högst fyra veckor.

I paragrafen, som är ny, regleras möjligheten för åklagare att besluta om vistelseförbud interimistiskt och giltighetstiden av ett sådant tillfälligt förbud.

Det första stycket anger förhållandena under vilka en åklagare får meddela ett interimistiskt beslut. För att besluta interimistiskt om vistelseförbud måste samma förutsättningar i 3 och 4 §§ som för ett vanligt beslut om förbud vara uppfyllda. Således måste det med hänsyn till omständigheterna finnas en påtaglig risk för att det inom en grupp kommer att utövas sådan brottslig verksamhet som avses i 4 § inom det område där förbudet avses gälla, och därtill måste det kunna befaras att en person som tillhör eller verkar för gruppen medvetet kommer att främja den brottsliga verksamheten. Ett vistelseförbud med villkor om elektronisk övervakning kan också bli föremål för interimistiskt beslut, om de särskilda förutsättningarna för villkoret är uppfyllda.

Ett interimistiskt beslut är underkastat samma formkrav och krav på proportionalitet m.fl. som ett slutligt beslut enligt lagens bestämmelser. Emellertid kan det vid interimistiska beslut inte ställas samma krav på bevisningens robusthet som vid slutliga beslut. Det kan således bli aktuellt att meddela ett förbud utan att all tilltänkt bevisning rörande de omständigheter som kan grunda risk för brottslig verksamhet respektive risk för främjande av den brottsliga verksamheten kunnat inhämtas, under förutsättning att underlaget ändå är tillfredsställande.

För att ett interimistiskt vistelseförbud ska kunna meddelas, krävs vidare att det slutliga avgörandet av frågan om förbudet av särskilda skäl inte kan avvaktas. Lokutionen markerar att ett interimistiskt be-

slut är förbehållet undantagsfall i vilka det är mycket angeläget att omedelbart hindra någon från att vistas i ett visst område. De särskilda skäl som omtalas kan vara för handen exempelvis vid en överhängande risk för sådan brottslighet som ett vistelseförbud är avsett att förhindra och risken inte kommer att undanröjas genom användandet av straffprocessuella tvångsmedel. Efter meddelandet av ett interimistiskt beslut har åklagaren att innan frågan om förbudet avgörs slutligt vidta de utredningsåtgärder som skjutits på.

Liksom inför ett slutligt avgörande av en fråga om vistelseförbud ställs i paragrafen ett krav på att den som ett interimistiskt beslut om vistelseförbud avses gälla ska få tillfälle att yttra sig. Om det interimistiska beslutet inte kan skjutas upp får det dock meddelas utan föregående kommunikation. Så kan vara fallet om det är omöjligt att i tid nå den enskilde för att inhämta dennes yttrande över förbudsfrågan. Det är angeläget – inte minst med hänsyn till det lägre krav på robusthet som ställs på utredningen inför interimistiska beslut – att huvudregeln om kommunikation inte eftersätts lättvindigt. Även om det ligger i sakens natur att interimistiska beslut om vistelseförbud kommer att meddelas i situationer där ett sådant förbud är särskilt brådskande bör alltså möjligheten att meddela beslut utan föregående kommunikation tillämpas restriktivt.

I paragrafens *andra stycke* anges att ett interimistiskt vistelseförbud gäller i högst fyra veckor. Åklagaren kan således förordna om en lämplig giltighetstid inom detta spann. När giltighetstiden löpt ut förfaller beslutet. Beslutet upphör naturligtvis också att gälla om det dessförinnan ersätts av åklagarens slutliga beslut. Av 19 § följer att åklagaren när som helst får häva eller inskränka det interimistiska beslutet, förutsatt att det inte är föremål för domstolsprövning, men enbart utvidga det efter en ny anmälan av Polismyndigheten. Ett interimistiskt beslut om vistelseförbud får överklagas särskilt och oinskränkt i tid. Är förbudet föremål för domstolsprövning kan domstolen, enligt 24 §, inhibera det interimistiska beslutet. Av 8 § andra stycket följer att ett vistelseförbud som beslutats interimistiskt som huvudregel gäller omedelbart.

En överträdelse av ett vistelseförbud som beslutats interimistiskt omfattas av straffansvaret i 29 respektive 30 §§. Förbudet ska delges enligt reglerna i 9 § och saknar straffrättslig verkan mot den enskilde innan delgivning skett.

Övervägandena finns ovan i denna bilaga.

Förslaget till lag om ändring i lagen (1998:620) om belastningsregister

3 §

Registret ska innehålla uppgifter om den som

1. genom dom, beslut, strafföreläggande eller föreläggande av ordningsbot har ålagts påföljd för brott,

2. har ålagts förvandlingsstraff för böter,

3. med tillämpning av 30 kap. 6 § brottsbalken har förklarats fri från påföljd,

4. på grund av åklagares beslut enligt 20 kap. 7 § rättegångsbalken, 9 eller 17 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare eller 46 § lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall inte har åtalats för brott,

5. har meddelats

a) kontaktförbud enligt lagen (1988:688) om kontaktförbud,

b) tillträdesförbud enligt lagen (2005:321) om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang, dock inte tillträdesförbud enligt 9 a § i den lagen,

c) förbud enligt 3 kap. 5 § lagen (2015:642) om europeisk skyddsorder,

d) tillträdesförbud enligt lagen (2021:34) om tillträdesförbud till butiker, badanläggningar och bibliotek, eller

e) vistelseförbud enligt lagen (2024:7) om preventiva vistelseförbud, *dock inte vistelseförbud enligt 15 a § i den lagen*, eller

6. genom dom i mål om bevistalan enligt lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare har förklarats ha begått brott.

Paragrafen, som reglerar vilka uppgifter belastningsregistret ska innehålla, ändras enbart på så sätt att det i första stycket 5 e) anges att vistelseförbud enligt 15 a § i vistelseförbudslagen, dvs. vistelseförbud som beslutats interimistiskt, inte ska registreras i belastningsregistret.

Övervägandena finns ovan i denna bilaga.

Konsekvenser

Inledning

Vi har tolkat förordningen om konsekvensutredningar och våra direktiv på så sätt att den konsekvensutredning som vi har att göra även ska omfatta de förslag som utredningen lämnar oavsett ställningstaganden i sak.⁴

Inledningsvis kan vi konstatera att de redogörelser som påbjuds av 6 § konsekvensutredningsförordningen görs i respektive avsnitt av delbetänkandet, varför de inte upprepas här. Det kan tilläggas att eventuella problem som förslagen oavsett ställningstaganden i sak kan föra med sig och nackdelarna med dem framgår av i övervägandena i kapitel 4 och att sådant delvis belysts även i övervägandena i denna bilaga. Oaktat de problem som kan uppkomma bedömer vi att förslagen är förenliga med Sveriges förpliktelser enligt Europakonventionen och dess tilläggsprotokoll samt med de skyldigheter som i övrigt följer av Sveriges anslutning till Europeiska unionen.

Följaktligen kan konsekvensutredningen beträffande förslagen i denna bilaga avgränsas till en analys jämlikt 7 § konsekvensutredningsförordningen, som dock – vilket ligger i sakens natur – inte blir lika fullödig som motsvarigheten beträffande de förslag som följer av våra ställningstaganden.

⁴ Se 2 § första stycket i förordningen.

Konsekvenser för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet m.m.

Bedömning

Förslagen bedöms inte ha någon nämnvärd påverkan på vare sig den förbudsgrundande brottsligheten, brottslighet som består i överträdelser av vistelseförbud eller arbetet med att förebygga brottslighet av dessa två slag.

Som framgått av våra överväganden i kapitel 4 har det framkommit att en förbudstid längre än sex månader i och för sig kan lämpa sig för ledargestalter inom de kriminella nätverken eller när den brottsliga verksamheten är mycket allvarlig. Dessa fall kan emellertid antas vara relativt få. Till det kommer att det saknas en yttersta gräns för förlängning av ett vistelseförbud, varför det kan förlängas gång på gång om förutsättningarna är uppfyllda. Ett beslut om förlängning måste visserligen delges, men delgivning av besluten vållar sällan några problem och än färre kan tänkas uppkomma i och med våra förslag om utökade möjligheter att använda husrannsakan i delgivningssyfte. Vidare är det relativt ovanligt att ett vistelseförbud förlängs överhuvudtaget.

Mot denna bakgrund bedömer vi att en förlängd längsta giltighetstid för vistelseförbud inte kommer att ha någon nämnvärd påverkan på den förbudsgrundande brottsligheten. Med längre förbudstider följer en ökad risk för förbudsöverträdelser, men i och med att en så lång förbudstid som ett år vid det första beslutet lär förekomma enbart i sällsynta fall och då överträdelseärenden de senaste åren varit fåtaliga framstår det som att en förlängd längsta giltighetstid inte kommer att leda till någon nämnvärd ökning av brott mot vistelseförbudslagens straffbud.

Det ligger i sakens natur att det brottsförebyggande arbetet underlättas med en längre förbudstid, men i och med att ett förbud redan nu kan förlängas så att den totala förbudstiden blir ett år eller mer och delgivningsproblem är ovanliga lär en förlängd längsta giltighetstid inte ha någon större inverkan på det brottsförebyggande arbetet.

Vad gäller förslagen om interimistiska beslut om vistelseförbud menar vi, som framgått av övervägandena i kapitel 4, att den nuvarande ordningen redan tillgodoser intresset av att åklagaren ska kunna med-

dela snabba och omedelbart gällande beslut och att det inte finns något uppenbart behov av interimistiska beslut utifrån intresset att bekämpa eller förebygga förbudsgrundande brottslighet, låt vara att det i vissa exceptionella fall, som får antas vara ganska få, skulle kunna åstadkommas en viss brottsförebyggande effekt med interimistiska beslut. Vi bedömer alltså att förslagen i denna del inte kommer att ha någon särskild påverkan på vare sig brottsligheten eller det brottsförebyggande arbetet.

Ekonomiska konsekvenser

Bedömning

Förslagen antas inte innebära några större ekonomiska konsekvenser för rättsväsendets myndigheter.

Såvitt framkommit är inte förlängningar av vistelseförbud förenade med några särskilda kostnader för Polismyndigheten eller Åklagarmyndigheten, annat än arbetstid med att meddela och delge besluten om förlängning. Därmed kan en förlängd längsta giltighetstid inte antas vara resursbesparande för myndigheterna. Möjligheten att meddela interimistiska beslut om vistelseförbud lär kräva mindre anpassningar av Åklagarmyndighetens och de allmänna domstolarnas verksamhetsstöd. Kostnaderna för anpassningarna kan emellertid antas vara ringa. Som framgått bedömer vi att varken en förlängd längsta giltighetstid av vistelseförbud eller möjligheten att meddela interimistiska beslut om förbuden kommer att påverka den förbudsgrundande brottsligheten, antalet överträdelser av förbuden eller den brottsförebyggande verksamheten i någon nämnvärd mån. Förslagen bedöms inte leda till någon nämnvärd ökning av kostnaderna för rättsliga biträden.

Sammanfattningsvis kan det antas att förslagen inte kommer att leda till några större ekonomiska konsekvenser för rättsväsendets myndigheter.

Övriga konsekvenser och utvärdering

Bedömning

Med ändringarna av vistelseförbudslagen kan förväntas ett fåtal fler fall av ingrepp i rörelsefriheten och i den personliga integriteten. Vidare kan sådana ingrepp komma att bestå under längre tid än vad som nu är fallet.

Konsekvenserna bör kunna utvärderas tidigast fem år efter det att ändringarna trätt i kraft.

Genomförs förslagen om ändringar av 8 § vistelseförbudslagen blir det möjligt att besluta om en längre förbudstid än lagen nu medger och realiserar den möjligheten innebär det att ingreppen i den enskildes rörelsefrihet och personliga integritet består under längre tid. Det är emellertid oklart om förändringen – i ljuset av de generösa möjligheterna till förlängning av förbud – kommer att leda till några mer kännbara ingrepp i rättigheterna än som redan sker. Genomförs förslaget om att införa en ny 15 a § i vistelseförbudslagen kan det förväntas att möjligheten att meddela interimistiskt gällande vistelseförbud kommer att nyttjas i några få fall per år. Det kan således förväntas bli fråga om motsvarande fler fall av ingrepp i rörelsefriheten och den personliga integriteten. Såvitt vi kan bedöma bör förslagen i denna del inte föra med sig några andra konsekvenser värda att nämna.

Konsekvenserna av förslagen bör kunna utvärderas tidigast fem år efter ikraftträdandet av ändringarna. En sådan utvärdering kan göras genom en granskning av Åklagarmyndighetens statistik över beslut om förlängningar av vistelseförbud (myndigheten för inte statistik över längden av förbuden) och över förbud som beslutats interimistiskt.

Avslutningsvis bedömer vi att förslagen i denna bilaga inte inskränker den kommunala självstyrelsen.

Åklagare som intervjuats

Seniora åklagaren Elin Blank, Åklagarkammaren i Uppsala.

Seniora åklagaren Marcus Hankkio, Södra åklagarkammaren
i Stockholm.

Statens offentliga utredningar 2026

Kronologisk förteckning

1. Skatteincitament för forskning och utveckling – ett nytt incitament baserat på utgifter för FoU-personal. Fi.
2. 710 miljoner skäl till reformer. Ju.
3. Genomförande av plattformsdirektivet. A.
4. Rektor i fokus – förutsättningar för ett pedagogiskt ledarskap. U.
5. Utvidgad avdragsrätt för sponsring m.m. Fi.
6. En nationell digital infrastruktur i hälso- och sjukvården. Styrning med tydliga roller och ansvar för aktörerna. S.
7. Förstärkt uppföljning och utvärdering av folkhälsopolitiken.
Del I: Effektivare folkhälsoinsatser genom hälsoekonomiska analyser.
Del II: Utvärdering av alkoholpolitikens styrmedel. S.
8. Rättssäker samhällsvård för barn och unga. S.
9. Registrering av EES-medborgare. Ju.
10. Ökade möjligheter till tillgångsriktad brottsbekämpning. Del 1 och 2. Ju.
11. Om överföring av Första AP-fondens verksamhet och tillgångar till Tredje och Fjärde AP-fonderna. Fi.
12. Om överföring av Sjätte AP-fondens verksamhet och tillgångar till Andra AP-fonden. Fi.
13. Straffansvar för deltagande i och samröre med kriminella sammanslutningar. Ju.
14. Ädelmetallutredningen – en moderniserad reglering av handel med ädelmetall-arbeten. KN.
15. Marken, vattnet, tankarna.
Konsekvenser för samer av svensk politik. Volym 1 och 2. Ku.
16. Försvarsexportinitiativ. För gemensam säkerhet. Fö.
17. Öresundsförbindelser 2050 – behov av kapacitet, redundans och svenskt-danskt samarbete. LI.
18. Odlingstörv och klimatet. Fi.
19. Stärkt tillsyn och uppföljning – förslag för att motverka oegentlig läkemedelsförskrivning. S.
20. Belägg för broms? Åtgärder för starkare incitament till lägre kommunalskattesatser. Fi.
21. Återkallelse av svenskt medborgarskap. Ju.
22. Stärkt läkemedelsförsörjning i samverkan. Nationella åtgärder för fördelning, omfördelning och inköp vid brist. S.
23. Tolkavgift och förbud mot barntolkning. A.
24. Mervärdesskatt vid uthyrning och överlåtelse av fastighet. Fi.
25. Ett smittskydd för framtiden. S.
26. Digitala verktyg inom bolagsrätten. Genomförande av EU:s direktiv om ytterligare digitalisering inom bolagsrätten. Ju.
27. Lättnader i kraven på hållbarhetsrapportering. Ju.
28. Tillgång till passageraruppgifter i brottsbekämpningen. Ju.
29. Förbud mot uppfödning av djur för pälsproduktion. LI.
30. Mer flexibla regler om verkställighet av häktning och fängelsestraff. Ju.
31. Ett investeringsprogram för kultur. Ku.
32. Att säga ja! Kommunernas förutsättningar att ta emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner. KN.
33. Vägen mot utfasning. Styrmedel för ett fossilfritt samhälle. KN.

34. Nya nätbrott och andra åtgärder för genomförandet av direktivet om bekämpning av våld mot kvinnor och våld i nära relationer. Volym 1 & 2. Ju.
35. En åldersgräns för barns tillgång till sociala medier. S.
36. Bättre förutsättningar att inkludera personer med nedsatt beslutsförmåga i medicinsk forskning. S.
37. Förutsättningar för en likvärdig och språkutvecklande förskola. U.
38. Behovsstyrd vård. S.
39. Ett nytt system för återkrav inom socialförsäkringen. S.
40. Ny kärnkraft i Sverige – moderna regler för beredskap och skadeståndsansvar. KN.
41. Jämställdhet i en föränderlig tid – nuläge och vägar framåt. Volym 1 & 2. A.
42. Ett nytt regelverk för granskning av utländsk finansiering av trossamfund och andra verksamheter. Volym 1 och 2. Ju.
43. Åtgärder mot överskuldssättning. Fi.
44. En stärkt förmåga till modern datadelning – integritetsfrämjande teknik i offentlig förvaltning. Fi.
45. Effektiva ingripanden mot brott i cybermiljö. Ju.
46. Ett sammanhållet, robust och konkurrenskraftigt Sverige – framtidens politik för utveckling i landsbygder och regioner. LI.
47. Rätt till ersättning vid avveckling av kärnkraft på grund av politiska beslut – reaktorer som inte tagits i drift. KN.
48. Tillträdesförbud. Ju.
49. Traditionell eller rationell. En premiepension som kan nå målen. S.
50. En ny specialläroarbildning. U.
51. Fri att lära och leva. Insatser mot hedersrelaterat våld och förtryck i förskolan, skolan och fritidshemmet. U.
52. En reform av den statliga barn- och ungdomsvården. Volym 1, 2 och 3. S.
53. Parallella samhällsstrukturer – ett kunskapsunderlag för förbättrad integration och minskat utanförskap. A.
54. Stärkt egendomsskydd i regeringsformen. Ju.
55. Säkrare verifiering av identitet. Volym 1 och 2. Fi.
56. En lag om företagsansvar. Genomförande av EU-direktivet om tillbörlig aktsamhet för företag i fråga om hållbarhet. KN.
57. Akademisk frihet – ansvar, uppdrag och stärkta förutsättningar för framtiden. U.
58. Markerna berättar och minns. Konsekvenser för samer av svensk politik. Volym 1 & 2. ”Jag ber marken tyst om lov”. Extra volym. Ku.
59. Några frågor om redovisning och om granskning av hållbarhetsrapporter. Ju.
60. Sveriges flygplatser i en förändrad omvärld – Flygets betydelse för nationens tillgänglighet och totalförsvar. LI.
61. Stärkt patientsäkerhet och ökad motståndskraft. S.
62. Preventiva vistelseförbud. Ju.

Statens offentliga utredningar 2026

Systematisk förteckning

Arbetsmarknadsdepartementet

- Genomförande av plattformsdirektivet. [3]
Tolkavgift och förbud mot barntolkning. [23]
Jämställdhet i en föränderlig tid
– nuläge och vägar framåt.
Volym 1 & 2. [41]
Parallella samhällsstrukturer – ett kunskapsunderlag för förbättrad integration och minskat utanförskap. [53]

Finansdepartementet

- Skatteincitament för forskning och utveckling – ett nytt incitament baserat på utgifter för FoU-personal. [1]
Utvidgad avdragsrätt för sponsring m.m. [5]
Om överföring av Första AP-fondens verksamhet och tillgångar till Tredje och Fjärde AP-fonderna. [11]
Om överföring av Sjätte AP-fondens verksamhet och tillgångar till Andra AP-fonden. [12]
Odlingstörv och klimatet. [18]
Belägg för broms? Åtgärder för starkare incitament till lägre kommunal-skattesatser. [20]
Mervärdesskatt vid uthyrning och överlåtelse av fastighet. [24]
Åtgärder mot överskuldssättning. [43]
En stärkt förmåga till modern datadelning – integritetsfrämjande teknik i offentlig förvaltning. [44]
Säkrare verifiering av identitet.
Volym 1 och 2. [55]

Försvarsdepartementet

- Försvarsexportinitiativ. För gemensam säkerhet. [16]

Justitiedepartementet

- 710 miljoner skäl till reformer. [2]
Registrering av EES-medborgare. [9]
Ökade möjligheter till tillgångsinriktad brottsbekämpning. Del 1 och 2. [10]
Straffansvar för deltagande i och samröre med kriminella sammanslutningar. [13]
Återkallelse av svenskt medborgarskap. [21]
Digitala verktyg inom bolagsrätten.
Genomförande av EU:s direktiv om ytterligare digitalisering inom bolagsrätten. [26]
Lättnader i kraven på hållbarhetsrapportering. [27]
Tillgång till passageraruppgifter i brottsbekämpningen. [28]
Mer flexibla regler om verkställighet av häktning och fängelsestraff. [30]
Nya nätbrott och andra åtgärder för genomförandet av direktivet om bekämpning av våld mot kvinnor och våld i nära relationer. Volym 1 & 2. [34]
Ett nytt regelverk för granskning av utländsk finansiering av trossamfund och andra verksamheter.
Volym 1 och 2. [42]
Effektiva ingripanden mot brott i cybermiljö. [45]
Tillträdesförbud. [48]
Stärkt egendomsskydd i regeringsformen. [54]
Några frågor om redovisning och om granskning av hållbarhetsrapporter. [59]
Preventiva vistelseförbud. [62]

Klimat- och näringslivsdepartementet

Ädelmetallutredningen – en moderniserad reglering av handel med ädelmetallarbeten. [14]

Att säga ja! Kommunernas förutsättningar att ta emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner. [32]

Vägen mot utfasning. Styrmedel för ett fossilfritt samhälle. [33]

Ny kärnkraft i Sverige – moderna regler för beredskap och skadeståndsansvar. [40]

Rätt till ersättning vid avveckling av kärnkraft på grund av politiska beslut – reaktorer som inte tagits i drift. [47]

En lag om företagsansvar. Genomförande av EU-direktivet om tillbörlig aktsamhet för företag i fråga om hållbarhet. [56]

Kulturdepartementet

Marken, vattnet, tankarna.

Konsekvenser för samer av svensk politik. Volym 1 och 2. [15]

Ett investeringsprogram för kultur. [31]

Markerna berättar och minns.

Konsekvenser för samer av svensk politik. Volym 1 & 2.

”Jag ber marken tyst om lov”. Extra volym. [58]

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet

Öresundsförbindelser 2050 – behov av kapacitet, redundans och svenskt-danskt samarbete. [17]

Förbud mot uppfödning av djur för pälsproduktion. [29]

Ett sammanhållet, robust och konkurrenskraftigt Sverige – framtidens politik för utveckling i landsbygder och regioner. [46]

Sveriges flygplatser i en förändrad omvärld – Flygets betydelse för nationens tillgänglighet och totalförsvar. [60]

Socialdepartementet

En nationell digital infrastruktur i hälso- och sjukvården. Styrning med tydliga roller och ansvar för aktörerna. [6]

Förstärkt uppföljning och utvärdering av folkhälsopolitiken.

Del I: Effektivare folkhälsoinsatser genom hälsoekonomiska analyser.

Del II: Utvärdering av alkoholpolitikens styrmedel. [7]

Rättssäker samhällsvård för barn och unga. [8]

Stärkt tillsyn och uppföljning – förslag för att motverka oegentlig läkemedelsförskrivning. [19]

Stärkt läkemedelsförsörjning i samverkan. Nationella åtgärder för fördelning, omfördelning och inköp vid brist. [22]

Ett smittskydd för framtiden. [25]

En åldersgräns för barns tillgång till sociala medier. [35]

Bättre förutsättningar att inkludera personer med nedsatt beslutsförmåga i medicinsk forskning. [36]

Behovsstyrd vård. [38]

Ett nytt system för återkrav inom socialförsäkringen. [39]

Traditionell eller rationell. En premiepension som kan nå målen. [49]

En reform av den statliga barn- och ungdomsvården. Volym 1, 2 och 3. [52]

Stärkt patientsäkerhet och ökad motståndskraft. [61]

Utbildningsdepartementet

Rektor i fokus – förutsättningar för ett pedagogiskt ledarskap. [4]

Förutsättningar för en likvärdig och språkutvecklande förskola. [37]

En ny speciallärarutbildning. [50]

Fri att lära och leva. Insatser mot hedersrelaterat våld och förtryck i förskolan, skolan och fritidshemmet. [51]

Akademisk frihet – ansvar, uppdrag och stärkta förutsättningar för framtiden. [57]